

HOOFSTUK 3

GEBRUIKERS VAN FINANSIËLE STATE

“The focus of the work now under way is on clarifying how the information needs of the users of SMEs financial statements differ from those of the users of other entities’ financial statements.” (Martin, 2000:47)

3.1 Inleiding

In hoofstuk 2 is die doel van Rekeningkunde bespreek. Die doel van finansiële state is om inligting oor die finansiële stand, prestasie en kontantvloeï van ’n entiteit, wat nuttig is vir ’n wye verskeidenheid van gebruikers van finansiële state sodat hulle ekonomiese besluite kan neem, te voorsien. Rekeningkundige inligting word deur ’n verskeidenheid van gebruikers vir verskillende doeleindes benut. Die behoeftes en verwagtinge van gebruikers bepaal watter tipe inligting vereis word. Die doel van hierdie studie is juis om die behoeftes van gebruikers van klein maatskappy finansiële state te bepaal en gevolglik is die identifisering van die verskillende gebruikersgroepe noodsaaklik.

In die raamwerk, *The Three Worlds Framework* (verwys na hoofstuk 1), vorm die inhoud van rekeningkundige kennis (*Body of accounting knowledge*) deel van wêreld 2 wat Rekeningkunde as ’n sosiale wetenskap, asook wetenskaplike navorsing in Rekeningkunde verteenwoordig. In hierdie hoofstuk word die verskillende gebruikers van finansiële state en spesifiek gebruikers van finansiële state van klein entiteite, asook hulle inligtingsbehoefte bespreek. Vervolgens word die deurlopende beperking van rekeningkundige inligting bespreek, naamlik dat die koste wat verbonde is aan die voorbereiding daarvan, die voordele wat daaruit verkry word, moet regverdig.

Hierdie hoofstuk bestaan uit ’n literatuurstudie wat die inhoud van rekeningkundige kennis rakende gebruikers van finansiële state van klein entiteite omskryf. Hierdie rekeningkundige kennis word as vertrekpunt vir die empiriese studie gebruik (verwys na hoofstukke 6 en 7). Die identifisering van potensiële gebruikers van klein maatskappy finansiële state, die invloed van finansiële state op die ekonomiese besluite wat eienaars/bestuur neem, asook koste en laste met betrekking tot die opstel van finansiële state, insluitende die identifisering van faktore wat dit bemoeilik, word in die empiriese studie aangespreek.

3.2 Geïdentifiseerde gebruikers

Daar is 'n verskeidenheid gebruikers van finansiële state. Alhoewel finansiële state nuttig is vir die bestuur van 'n onderneming, is die primêre doel met die opstel daarvan om inligting aan eksterne gebruikers te voorsien. Gebruikers van finansiële state word in die rekeningkundige raamwerk gedefinieer, sowel as in verskeie ander verslae wat deur erkende organisasies in die Verenigde Koninkryk, die Verenigde State van Amerika, Kanada, sowel as die *International Accounting Standards Board* (IASB) gepubliseer is (Van Staden, 1998:62). Die dokumente wat onder andere geïdentifiseer is, en vervolgens kortliks bespreek word, sluit die volgende in:

- **Improving Business Reporting - A customer focus**

Die verslag is in 1994 deur die *American Institute of Certified Public Accountants* in die Verenigde State van Amerika uitgereik en identifiseer die volgende gebruikers van finansiële state: beleggers, krediteure, bestuur en direksie, werknemersgroepe, mededingers, reguleerders, akademici, die pers/media en die gemeenskap (AICPA, 1994).

- **Framework for the preparation and presentation of financial statements**

Die raamwerk is in 1989 deur die *International Accounting Standards Committee* in die Verenigde Koninkryk opgestel en sluit die volgende gebruikers in: beleggers, werknemers, leners, verskaffers en ander handelskrediteure, klante, owerhede en owerheidsinstellings, en die gemeenskap (IASB, 1989).

- **Making Corporate Reports Valuable**

Die verslag is in 1988 deur die *Institute of Chartered Accountants in Scotland* uitgereik met die doel om die kwaliteit van die meting en verslagdoening van korporatiewe aktiwiteite te verbeter. Die aanbevelings wat in die verslag gemaak word, bied aan entiteite die geleentheid om die kwaliteit van hul verslagdoening aan eksterne gebruikers te verbeter. Slegs vier verskillende groepe gebruikers word geïdentifiseer, naamlik beleggers, werknemers, leners en die besigheidskontakgroep (sluit leweransiers en klante in) (ICAS, 1988).

- **Objective of financial reporting by business enterprises (SFAC1)**

Die standpunt is in 1978 deur die *Financial Accounting Standards Board* (FASB) in die Verenigde State van Amerika uitgereik. Daar word 'n onderskeid getref tussen direkte en indirekte gebruikers. Direkte gebruikers van finansiële state sluit die volgende in: werknemers, verskaffers/krediteure, klante, owerhede, aandeelhouers en bestuur.

Indirekte gebruikers sluit die volgende in: owerhede, die gemeenskap, analiste, vakbonde, reguleerders, die aandeelbeurs, prokureurs, handelaars, mededingers en die finansiële pers/media (FASB, 1978:SFAC No.1).

- **The Stamp Report - Corporate Reporting: Its future evolution**

Die verslag is in 1980 deur die *Canadian Institute of Chartered Accountants* uitgereik. Die studie poog om 'n oplossing te bied vir die probleem van hoe om die kwaliteit van korporatiewe, finansiële verslagdoeningstandaarde te verbeter. 'n Totaal van 15 klasse gebruikers is geïdentifiseer, naamlik aandeelhouers, langtermynkrediteure (d.w.s. leners), korttermynkrediteure, analiste, werknemers, nuutvoerende direkteure, klante, verskaffers, industriegroep, vakbonde, owerhede, die gemeenskap, reguleerders, ander maatskappye, en standaardstellers en akademiese navorsers (CICA, 1980a).

- **The Corporate Report**

Hierdie besprekingsdokument is in 1975 deur die *Institute of Chartered Accountants in England and Wales* uitgereik. Die studie is onderneem met die doel om die omvang en doelwitte van finansiële state in die lig van moderne behoeftes en toestande te evalueer. Volgens Alexander (1990:65), is dit 'n belangrike dokument wat nie verouderd is nie, en is dit opmerklik hoe min van die voorstelle in die dokument werklik geïmplementeer is. Sewe afsonderlike gebruikersgroepe van finansiële state is geïdentifiseer, naamlik beleggers, leners, werknemers, analiste, besigheidskontakgroep, owerhede en die gemeenskap (ICAEW, 1975).

- **Sandilands Report**

Die verslag is in 1975 deur 'n *Committee of Enquiry* vir die Departement van Handel en Nywerheid opgestel. Die verslag bestaan grotendeels uit die ontwikkeling van 'n praktiese benadering tot huidige koste rekeningkunde. Die volgende gebruikers van finansiële state is geïdentifiseer: aandeelhouers, beleggers, die aandeelbeurs, krediteure en leners, ander maatskappye, werknemers, owerhede en die gemeenskap.

Die verskillende gebruikersgroepe van finansiële state wat in die bogenoemde literatuur geïdentifiseer is, kan egter soms oorvleuel; beleggers kan byvoorbeeld ook aandeelhouers wees, ens. Die verskillende gebruikersgroepe kan soos volg opgesom word:

Tabel 3.1: Gebruikers van finansiële state

Gebruiker	Gepubliseerde dokument							Totaal
	A	B	C	D	E	F	G	
1. Werknemers	x	x	x	x	x	x	x	7
2. Gemeenskap	x	x		x	x	x	x	6
3. Beleggers	x	x	x			x	x	5
4. Leners		x	x		x	x	x	5
5. Verskaffers/krediteure	x	x		x	x		x	5
6. Owerhede		x		x	x	x	x	5
7. Klante		x		x	x			3
8. Analiste				x	x	x		3
9. Aandeelhouers				x	x		x	3
10. Reguleerders	x			x	x			3
11. Bestuur	x			x				2
12. Besigheidskontakgroep			x			x		2
13. Vakbonde				x	x			2
14. Ander maatskappye					x		x	2
15. Standaardstellers en akademiëci	x				x			2
16. Mededingers	x			x				2
17. Pers/media	x			x				2
18. Aandelebeurs				x			x	2
19. Nieuitvoerende direkteure					x			1
20. Industriegroepe					x			1
21. Handelaars				x				1
22. Prokureurs				x				1

Sleutel: Gepubliseerde dokument

- A. Improving Business Reporting - A customer focus (AICPA, 1994)**
- B. Framework for the preparation and presentation of financial statements (IASC, 1989)**
- C. Making Corporate Reports Valuable (ICAS, 1988)**
- D. Objective of financial reporting by business enterprises (FASB, 1978:SFAC No.1)**
- E. The Stamp report - Corporate Reporting: Its future evolution (CICA, 1980a)**
- F. The Corporate Report (ICAEW, 1975)**
- G. Sandilands Report (1975)**

Uit bogenoemde tabel blyk dit dat al die publikasies werknemers as gebruikers van finansiële state identifiseer. Ses van die publikasies identifiseer die gemeenskap, terwyl vyf publikasies beleggers, leners, verskaffers/krediteure en die owerhede as gebruikers aanwys. Die *Institute of Chartered Accountants in England and Wales* argumenteer dat hoewel alle gebruikers van finansiële state 'n gemeenskaplike belang in die toekomstige kontantvloeï van 'n entiteit het, "... the actions that different users can take may be very different, so that they are likely to be interested in somewhat different aspects of its financial situation, and in different levels of detail about its activities" (ICAEW, 1981:45). Volgens CICA (1981:74), bestaan daar geen twyfel dat behoeftes van die onderskeie gebruikers van finansiële state verskillend is nie. Vervolgens word die verskillende verslagdoeningsbehoefte van die gebruikers van finansiële state bespreek.

3.3 Verslagdoeningsbehoefte van gebruikers

3.3.1 Algemene inligtingsbehoefte

Die inligtingsbehoefte van gebruikers van finansiële state behels, in die algemeen, volgens die *Corporate Report* onder andere die volgende (Alexander, 1990:70):

- Verskillende gebruikers met verskillende bedoelinge kan verskillende inligting in verband met dieselfde items vereis.
- Verskillende gebruikers sal verskillende grade van ingewikkelde en omvangryke inligting vereis; die mate van begrip rakende die inligting sal ook verskil van gebruiker tot gebruiker.
- Die meeste (d.w.s. baie, hoewel nie alle nie) inligtingsvereistes is toekomsgerig.
- Dit is onwaarskynlik dat alle inligting wat vereis word in finansiële state ingesluit sal word.

Volgens Solomons (ICAEW, 1989), hou die belangrikste oorweging van gebruikers verband met die winsgewendheid en lewensvatbaarheid van die entiteit waarin hulle 'n belang het. Die verskillende tipes inligting wat gebruikers verlang, word in die verslag geïdentifiseer. Die tipes inligting word egter beperk tot inligting wat deur rekeningkundige verslagdoening voorsien kan word. Dit is verder beperk tot entiteit-spesifieke inligting, en die bestuur is gewoonlik self die beste bron van hierdie inligting. Die kategorieë van inligting sluit die volgende in (ICAEW, 1989):

- *Finansiële en niefinansiële inligting:* dit sluit finansiële state en verwante openbaarmakings in, sowel as hoë-vlak bedryfsinligting en prestasie-metings wat die bestuur gebruik om die besigheid te bestuur.
- *Die bestuur se ontleding van finansiële en niefinansiële inligting:* gebruikers vind bestuursontledings nuttig om die besigheid te verstaan en veranderinge rakende byvoorbeeld produktiwiteit, winsgewendheid, finansiële posisie en likwiditeit te ontleed.
- *Toekomsgerigte inligting:* gebruikers verlang eerstens inligting rakende geleenthede en risiko's en tweedens rakende die bestuur se planne vir die toekoms.
- *Inligting oor die bestuur en aandeelhouers:* gebruikers verlang inligting ten opsigte van, onder andere, bestuursvergoeding, verwanteparty-transaksies, en veranderinge in verband met beheer van die onderneming.
- *Agtergrond in verband met 'n entiteit:* nuttige inligting is onder andere inligting rakende die doelwitte van die besigheid en die bestuur se algemene strategieë om hierdie doelwitte te bereik; inligting oor die omvang en 'n beskrywing van die besigheid vorm die basis van inligting waarvolgens gebruikers die onderneming ontleed.

In teenstelling met die kategorieë van inligting in die Solomonsverslag, identifiseer CICA (1980a:50) die volgende kategorieë van gebruikersbehoefte:

- *Evaluering van prestasie:* gebruikers stel belang daarin om die prestasie van die onderneming te evalueer, nie slegs in numeriese terme nie, maar ook deur vergelyking met (i) prestasies in vorige tydperke, (ii) ander entiteite in dieselfde of ander industrieë, en (iii) hulle eie verwagtinge.
- *Evaluering van bestuurskwaliteit:* hoewel die kwaliteit van bestuur nie slegs in finansiële terme gemeet kan word nie, is finansiële state wel 'n aanduiding van die bestuur se vermoë om die besigheid effektief te bestuur, en die bestuur se rentmeesterskap.
- *Raming van toekomstige vooruitsigte:* gebruikers stel belang in die tendense van, onder andere, winste, dividende, toekomstige kapitaalbeleggings en werkskeppingsvermoë.
- *Evaluering van finansiële sterkte en stabiliteit:* inligting oor die onderneming se kwesbaarheid vir veranderinge in die ekonomiese klimaat.
- *Evaluering van solvabiliteit:* 'n groot aantal gebruikers evalueer die onderneming se solvabiliteit om toekomstige besluite rakende byvoorbeeld beleggings, aankope en kredietverlengings te neem.
- *Evaluering van likwiditeit:* 'n groot aantal gebruikers evalueer die onderneming se likwiditeit om te besluit op welke terme krediet aan die entiteit toegestaan of verleng

behoort te word; of om moontlike veranderinge in dividend- of rentebetalinge te bepaal.

- *Beoordeling van risiko en onsekerheid*: finansiële state is 'n historiese rekord wat as basis dien om toekomstige risiko's en onsekerhede te beraam.
- *Vergelykbaarheid*: vergelyking van die entiteit se resultate met vorige tydperke, sowel as met ander entiteite.
- *Waardasiebesluite*: finansiële state voorsien nuttige inligting aan beleggers oor skuld- en ekwiteitsverhoudings vir huidige sowel as toekomstige beleggingsoorwegings.
- *Beoordeling van aanpasbaarheid*: inligting word vereis oor die onderneming se vermoë om aanpassings te maak ten opsigte van moontlike veranderinge in ekonomiese toestande.
- *Bepaling van voldoening aan wette en regulasies*: gebruikers verlang inligting wat bevestig dat daar wel aan die vereistes van wette en regulasies voldoen word.
- *Oorweging van bydrae tot die gemeenskap*: gebruikers verlang inligting oor, onder andere, die entiteit se vermoë om werk te skep, omgewingsfaktore en ontwikkeling van nasionale hulpbronne.

Gebruikers se behoeftes vir inligting kan ook beïnvloed word deur 'n entiteit se spesifieke omstandighede, die gebruiker se voorkeure en die bron van inligting (AICPA, 1994:18). 'n Entiteit se huidige omstandighede kan in so 'n mate verander dat historiese inligting nie 'n grondslag vorm waarop toekomstige voorspellings gemaak kan word nie (bv. nuut gestigte entiteite en entiteite wat geherstruktureer is). Verskillende gebruikers kan dieselfde item verskillend evalueer omdat hulle die feite verskillend vertolk, verskillende aangeleenthede beklemtoon of verskillende tydsintervalle vir hul ontledings gebruik. Gebruikers met dieselfde inligtingsbehoefte kan selfs, as gevolg van alternatiewe bronne van inligting, verskillende behoeftes vir verslagdoening hê. Gebruikers wat byvoorbeeld toegang tot die bestuur het, kan minder inligting uit verslagdoening vereis, omdat hul behoefte vir sekere inligting reeds deur besprekings met die bestuur bevredig is. Alexander (1990:458) bevestig dat dit belangrik is om vas te stel wat die spesifieke gebruikersbehoefte is, deur die volgende stelling te maak:

“It could be argued that for an essentially communicative service such as accounting, it is not sufficient to attempt to solve conflicts at a theoretical level. We should find out what would be most useful to most of our users, and bias our approach in that direction.”

Bogenoemde behoeftes verwys na die algemene inligtingsbehoefte van gebruikers in die

breë. In tabel 3.1 is werknemers, die gemeenskap, beleggers, leners, verskaffers/krediteure en owerhede deur meer as vyf publikasies as gebruikers van finansiële state aangewys. Dit blyk gevolglik dat hierdie gebruikers die belangrikste gebruikers van finansiële state is. Vervolgens word die spesifieke inligtingsbehoefte (soos dit in die genoemde publikasies geïdentifiseer is) van die belangrikste gebruikers, naamlik gebruikers wat deur vyf of meer publikasies as 'n gebruiker van finansiële state geïdentifiseer is, bespreek.

3.3.2 Spesifieke inligtingsbehoefte

3.3.2.1 Werknemers

Werknemers verlang inligting aangaande die stabiliteit, winsgewendheid en groei van hul werkgewer, en oor die werkgeleentheid wat die werkgewer bied. Inligting word ook benodig vir doeleindes van loononderhandelinge. Werknemers wil sekerheid verkry dat die werkgewer in staat sal wees om hul vergoeding en ooreengekome aftrevoordele te betaal. Werknemers vereis gereeld inligting oor 'n spesifieke vlak van die besigheid (bv. inligting oor 'n sekere afdeling). Die inligting moet verkieslik verstaanbaar en nie té tegnies van aard wees nie. Inligting word ook vereis wat inherent niefinansiëel is (bv. werknemers se betrokkenheid by besluitneming, diensvoorwaardes en bevorderingsgeleentheid). Werknemers kan dus inligting verlang wat nie tradisioneel in finansiële state ingesluit word nie.

3.3.2.2 Die gemeenskap

Inligting oor verskeie aangeleenthede word benodig, insluitende die bydrae wat die betrokke entiteit tot die ekonomie lewer, werksgeleentheid, die klandisie van plaaslike verskaffers, die betaling van belastinge en die skenking van donasies aan liefdadigheidsorganisasies. Finansiële state verskaf ook inligting aan die algemene publiek oor die entiteit se welvaartskepping en die entiteit se verskeie aktiwiteite, sowel as die entiteit se vermoë om met die aktiwiteite voort te gaan. Die praktyke wat entiteite toepas om volhoubaarheid van die natuurlike omgewing te bewerkstellig, is tans ook vir die gemeenskap 'n belangrike vraagstuk. Baie van hierdie inligting is van 'n niefinansiële aard en dit is dus moeilik om dit effektief te meet. Finansiële state kan egter nie aan al die inligtingsbehoefte van die gemeenskap voldoen nie.

3.3.2.3 Beleggers

Die verskaffers van risikokapitaal verlang inligting oor die inherente risiko en opbrengs op hul beleggings. Finansiële state is dikwels die belangrikste bron van inligting vir beleggers wanneer hulle besluite moet neem rakende die hou, verkoop of koop van aandele. Beleggers stel belang in die entiteit se vermoë om netto kontantvloei te genereer, aangesien hul besluite met die bedrag, tydsberekening en onsekerheid van kontantvloei in verband staan. Ekwiteitsbeleggers beskou die entiteit as 'n bron van kontant in die vorm van dividende (of ander vorme van kontantuitbetalings) en toename in die pryse van aandele en ander eienaarsbelange. Die persepsie oor die entiteit se vermoë om hierdie doelwitte te bereik, beïnvloed die waarde van beleggers se ekwiteitsbelange en is derhalwe van kardinale belang vir hierdie kategorie van belegger.

3.3.2.4 Leners

Langtermynskuldeisers en voornemende skuldeisers verlang inligting om te oordeel of die verskuldigde kapitaalbedrag en rente stiptelik betaal sal word; hulle stel veral belang in die solvensie en likwiditeit van die entiteit. Leners vereis 'n langtermynbeskouing van die entiteit se toekomstige kontantposisie. Daar moet egter kennis geneem word van die feit dat leners (bv. banke) in 'n posisie is om wel addisionele inligting, wat nie in die finansiële state ingesluit is nie, te vereis (en te bekom).

3.3.2.5 Verskaffers/krediteure

Inligting word verlang sodat verskaffers/krediteure kan bepaal of bedrae wat aan hulle verskuldig is, betyds vereffen sal word. Hierdie gebruikers stel belang in die bedrae, tydsberekening en onsekerhede verbonde aan die entiteit se toekomstige kontantvloei, aangesien hulle die entiteit beskou as 'n bron van kontant in die vorm van rente, terugbetaling van lenings en toename in die waarde van finansiële instrumente.

3.3.2.6 Owerhede

Inligting word verlang vir, onder meer, die doeleindes van die heffing van belasting (Suid-Afrikaanse Inkomstediens), asook om statistiese inligting in te samel met die doel om beleidsbesluite rakende ekonomiese-, sosiale- en omgewingsaangeleenthede te neem.

Volgens Salmonson (1969:25), het die instelling van inkomstebelasting deur owerhede die ontwikkeling van rekeningkundige praktyke op verskeie wyses beïnvloed en die handhawing van toepaslike rekeningkundige rekords aangemoedig.

3.4 Gebruikers van finansiële state van klein entiteite

Die aard van klein entiteite en die ekonomiese omgewing waarin hulle funksioneer, verskil van dié van groot entiteite (verwys ook na hoofstuk 4 vir die identifisering van klein entiteite). Dit is dus logies dat die gebruikers van finansiële state van klein entiteite sal verskil van dié van groot entiteite. Klein entiteite het nie so 'n groot aantal gebruikers van finansiële state soos groot entiteite nie. Volgens Dugdale (1998:50), is verskeie studies rakende die behoeftes van die gebruikers van finansiële state van groot entiteite gedoen, terwyl daar baie minder inligting oor die gebruikers van finansiële state van klein entiteite en die inligting wat hulle vereis, beskikbaar is. Hepp en McRae (1982:56) bevind dat die probleem met die oorlading van standaarde vir klein entiteite nie opgelos sal word alvorens daar bepaal word in welke mate die behoeftes van die gebruikers van finansiële state van klein entiteite verskil van dié van groot entiteite nie.

Die primêre gebruikers van finansiële state van klein entiteite is gewoonlik die eienaars/bestuur, leners en krediteure (Belkaoui, 2000:44; CICA, 2002:33). Hattingh (2001:35) argumenteer dat 90% van ongenoteerde maatskappye finansiële state vir slegs drie groepe gebruikers voorberei, naamlik eienaars, banke en belastingowerhede; Anderson (1999:14), sowel as Coetzee (2007:32) bevestig ook dat hierdie drie gebruikersgroepe die belangrikste gebruikers van klein- en mediumgrootte entiteite is. Abdel-Khalik, Carsberg en McCahey (in McCahey & Ramsay, 1989:36) identifiseer die bestuur as primêre gebruiker van finansiële state van privaatmaatskappye. Die studie van McCahey en Ramsay (1989:37) identifiseer finansiële instellings (leners) en die owerhede (vir inkomstebelastingdoeleindes) as die belangrikste gebruikers van klein maatskappy finansiële state. Die studie toon ook 'n baie geringe (indien enige) gebruik deur werknemers, vakbonde, mededingers en handelskrediteure. 'n Navorsingstudie deur Barker en Noonan (1996:10) identifiseer ook eienaars/bestuur, banke (leners) en inkomstediensle as die belangrikste gebruikers. Hierdie studie toon ook dat verskaffers, klante en werknemers nie as belangrike gebruikers van klein maatskappy finansiële state geag word nie.

Uit bogenoemde studies blyk dit dus dat die belangrikste gebruikers van finansiële state van

klein entiteite die volgende is:

- Eienaars/bestuur;
- Leners (finansiële instellings/banke);
- Owerhede (inkomstedienste); en

Vervolgens word die behoeftes van elke gebruikersgroep kortliks bespreek.

3.4.1 Eienaars/bestuur

Daar moet onderskei word tussen eienaars wat by die bestuur van die entiteit betrokke is (direkteure) en eienaars (aandeelhouers) wat nie by die bestuur betrokke is nie. Eienaars wat by die bestuur van die entiteit betrokke is, is in 'n posisie om addisionele inligting te bekom, en hoef nie op gepubliseerde finansiële state te steun vir inligting nie (McCahey & Ramsay, 1989:36; Holmes & Nicholls, 1989:143). Eienaars wat betrokke is by die bestuur, is dus nie eksterne gebruikers nie. Slegs eienaars wat nie by die bestuur betrokke is nie, sal die finansiële state gebruik om die bestuur se rentmeesterskap te beoordeel (CICA, 2002:33). Jackson (1997:75) bevestig ook dat die wyse waarop eienaars/bestuur van klein maatskappye die finansiële state gebruik, verskil van eksterne gebruikers, omdat hul meer bewus is van die posisie van die maatskappy as gevolg van hul deurlopende betrokkenheid by die bestuur van die maatskappy. CICA (2007:par.18) bevind egter dat ten spyte daarvan dat eienaars/bestuur 'n interne gebruiker van finansiële state is en nie op die finansiële state steun as die belangrikste bron van rekeningkundige inligting nie, sommige van hierdie gebruikers wel aandui dat hulle die finansiële state nuttig vind.

Dit is kenmerkend van 'n klein entiteit dat die eienaars en bestuur gewoonlik dieselfde persone is, of dat daar 'n noue verwantskap tussen hierdie persone bestaan; hierdie verhouding bring mee dat aandeelhouers van klein entiteit gewoonlik ook by die bestuur van die entiteit betrokke is. Die aandeelhouers se belang by die finansiële state is nie beperk om bloot die waarde van hulle belegging te bepaal nie, maar hulle is self ook verantwoordelik vir, of betrokke by die voorbereiding van die finansiële state. Dit het tot gevolg dat eienaars/bestuur minder afhanklik is van finansiële state om rekeningkundige inligting te bekom (Lippitt & Olivier, 1983:54).

Volgens Lavigne (1999:49), is 'n kenmerkende eienskap van klein besighede dat hierdie besighede gewoonlik nie aktief op finansiële markte is nie. Verder kan die gebruikers van

klein besighede se finansiële state normaalweg addisionele rekeningkundige inligting bekom (indien hulle dit sou verlang). Die inligtingsbehoefte van sodanige gebruikers is gevolglik minder beduidend/invloedryk as dié van gebruikers van finansiële state van besighede wat aktief op finansiële markte is.

Barker en Noonan (1996:19) bevind egter dat eienaars/bestuur wel die finansiële state gebruik vir ekonomiese besluitneming, en spesifiek vir leningsbesluite, direkteursvergoeding, dividendbetalings en kapitaalbestedings. Die finansiële state word verder ook vir kontantbestuur en die bepaling van personeelvergoeding (insluitende bonusse) gebruik.

Op grond van 'n studie deur Cleminson en Rabin (2002:338) gedurende 2001, ten einde die verslagdoeningsprobleme te identifiseer wat klein entiteite in Suid-Afrika ondervind, is daar bevind dat die finansiële state van klein entiteite wel inligting voorsien wat aan sekere behoeftes van eienaars/bestuur voldoen; dit sluit inligting in rakende:

- Data wat bestuurstate ondersteun;
- Opbrengs op beleggings;
- Die entiteit se algehele prestasie vir die tydperk;
- Beskikbare hulpbronne;
- Die belasting wat betaalbaar is vir die tydperk; en
- Afdelings wat algemeen gebruik word, i.e. die inkomstestaat (staat van omvattende inkomste) en balansstaat (staat van finansiële posisie).

Cleminson en Rabin (2002:338) identifiseer egter ook die volgende tekortkomings van finansiële state vir die eienaars/bestuur:

- Finansiële state is ontoepaslik ten opsigte van besluitnemingsdoeleindes.
- Finansiële state weerspieël nie die huidige waarde van die besigheid nie, en 'n waardasie moet verkry word ten einde die potensiële verkoopprijs te bepaal.
- Die kontantvloei staat word gereeld geïgnoreer omdat die eienaars/bestuur dit nie verstaan nie.
- Die inligting wat in die finansiële state vervat is, kan verouderd wees weens die lang tydsvloer tot die uitreiking daarvan.

Kruger (2004:32) kom ook tot die gevolgtrekking dat die finansiële state van beslote korporasies in Suid-Afrika nuttig is vir die eienaars/bestuur, en gebruik word vir die verkryging

van finansiering, die berekening van belasting, asook besluitneming en die voorsiening van bestuursinligting.

3.4.2 Leners (finansiële instellings)

Klein entiteite is afhanklik van finansiële instellings vir finansiering, omdat klein entiteite beperkte toegang tot kapitaalmarkte het. Hierdie beperkte toegang tot kapitaalmarkte het volgens Lippitt en Olivier (1983:54) tot gevolg dat finansiële instellings gereeld 'n beduidende rol in die finansiering van klein entiteite speel. Volgens Lavigne (1999:49), bevestig 'n navorsingstudie deur CICA dat klein besigheidsentiteite primêr AARP finansiële state voorberei om aan die behoeftes van hul bankiers te voldoen en alhoewel hierdie behoeftes met verloop van tyd verander, speel finansiële state steeds 'n belangrike rol in die leningsbesluite van finansiële instellings. Finansiële instellings word gevolglik as een van die belangrikste eksterne gebruikers van finansiële state van klein entiteite (spesifiek ook privaatmaatskappye) beskou (Kent & Munro, 1999:361).

Klein entiteite moet hulle finansiële state aan banke voorlê om vir lenings en oortrokke fasiliteite oorweeg te word; afgesien van gepubliseerde finansiële state, kan banke ander addisionele inligting vereis. McCahey en Ramsay (1989:38) bevind dat historiese finansiële state die belangrikste faktor is wanneer leners leningsbesluite rakende klein entiteite maak en spesifiek wanneer die entiteit se vermoë om skuld terug te betaal, beoordeel word. Ander faktore wat oorweeg word is die entiteit se kredietgeskiedenis, insluitende kennis van die besigheid en die bestuur daarvan, die grootte van die besigheid, die grootte van die lening en sekuriteite.

Op grond van 'n studie deur Baker en Cunningham (1993:467), ten einde die gebruik van finansiële state te beoordeel as bron van inligting wanneer finansiële instellings leningsbesluite maak, is daar bevind dat die rekeningkundige basis (byvoorbeeld finansiële state gebaseer op AARP of op belastingbasis) nie die finansiële instellings se besluite beïnvloed om 'n lening toe te staan, al dan nie. In teenstelling hiermee, kom Kruger (2004:42) tot die gevolgtrekking dat, ten spyte daarvan dat finansiële instellings addisionele inligting versoek, finansiële state wat ooreenkomstig AARP (IFRSs) opgestel is, verkies word vir kredietontledingsdoeleindes; 'n rede hiervoor is waarskynlik die inherente geloofwaardigheid/betroubaarheid van die inligting wat in finansiële state ingesluit is.

Hattingh (2001:35) bevind dat finansiële instellings aanpassings aan finansiële state maak, ongeag of die finansiële state ooreenkomstig AARP opgestel is, omdat die finansiële state nie aan die vereistes van kredietrisiko-ontledings voldoen nie. Die skrywer is van mening dat finansiële instellings meestal sekuriteit ten opsigte van klein entiteite (spesifiek ook privaatmaatskappye) vereis en nie ten volle op finansiële state steun nie, maar verder ook addisionele inligting vereis wanneer kredietrisiko beoordeel word en leningsbesluite geneem word.

Volgens Barker en Noonan (1996:19), oorweeg banke, onder andere, die volgende faktore wanneer leningsbesluite ten opsigte van klein entiteite geneem word: vermoë om skuld terug te betaal, winsgewendheid, likwiditeit en sekuriteite; dit bevestig dat gebruikers van finansiële state inligting vereis wat nuttig is vir besluitneming.

Cleminson en Rabin (2002:338) bevind ook dat die finansiële state van klein entiteite wel nuttige rekeningkundige inligting aan finansiële instellings voorsien, en identifiseer inligting wat aan die behoeftes van hierdie spesifieke gebruiker voldoen: dit sluit inligting in rakende:

- Die winsgewendheid en solvabiliteit van die entiteit;
- Entiteite wat kwalifiseer vir finansiering;
- Risiko-blootstelling ten opsigte van die finansiering wat toegestaan is;
- Die vermoë van die entiteit om verpligtinge ten opsigte van terugbetalings na te kom;
- Toepaslikheid van sekuriteite wat gelewer is vir bankoortrekkings en -lenings; en
- Die inkomstestaat (staat van omvattende inkomste) en balansstaat (staat van finansiële posisie), wat as nuttig beskou word vir die ontleding van verhoudings.

Die bogenoemde skrywers identifiseer egter ook verskeie behoeftes van finansiële instellings waaraan die finansiële state nie voldoen nie (bv. vooruitskattings ten opsigte van kontantvloei, markwaardes van eiendom, aanpassings met betrekking tot die ontleding van verhoudings en inligting rakende slegte skulde). Verder is finansiële instellings van mening dat die kontantvloei staat nie nuttig is vir die ontleding van verhoudings nie; finansiële instellings vereis verder ook gereeld addisionele inligting oor begrotings- en leningsooreenkomste.

3.4.3 Inkomstedienste (belastingowerhede)

Elke entiteit is 'n belastingbetaler in eie reg en moet jaarliks 'n inkomstebelastingopgawe indien. Entiteite is ook verantwoordelik vir ander belastings, byvoorbeeld BTW en werknemersbelasting. Die feit dat 'n entiteit steeds 'n belastingopgawe moet voltooi, is 'n aanduiding dat die inligting wat deur finansiële state verskaf word, nie volledig aan die inkomstedienste se behoeftes voldoen nie. Volgens McCahey en Ramsay (1989:37), word inkomstedienste as 'n primêre gebruiker van finansiële state van klein entiteite beskou.

CICA (2007:par.19) is egter van mening dat die belastingowerhede (inkomstedienste) nie 'n eksterne gebruiker van finansiële state van klein entiteite is nie. CICA argumenteer dat die belastingowerhede in 'n posisie is om addisionele inligting te verkry en dat belasbare inkomste ingevolge die Kanadese belastingwetgewing nie net op AARP netto wins gebaseer word nie, maar dat belastingowerhede ook nie-AARP finansiële state as 'n vertrekpunt aanvaar vir die berekening van belasbare inkomste.

Cleminson en Rabin (2002:338) bevind dat die finansiële state van klein entiteite nuttige inligting aan die SAID voorsien. Inligting wat aan die behoeftes van die SAID voldoen, is relevante inligting vir die korrekte berekening van betaalbare belasting. Die SAID konsentreer egter op inligting wat in die inkomstestaat (staat van omvattende inkomste) voorsien word. Die bogenoemde skrywers identifiseer egter ook verskeie behoeftes van die SAID waaraan die finansiële state nie voldoen nie:

- Die SAID vereis die voltooiing van 'n inkomstebelastingopgawe; dit is 'n duidelike aanduiding dat finansiële state nie toepaslik vir hul behoeftes is nie.
- Die SAID verwys selde na inligting in die res van die finansiële state (hulle konsentreer op die inkomstestaat (staat van omvattende inkomste)).
- Die SAID versoek gereeld addisionele inligting, byvoorbeeld inligting oor regsdinge en herstel-, onderhouds- en reiskoste.

Kruger (2004:34) kom tot die gevolgtrekking dat die SAID steeds addisionele inligting sal verlang om aan hul spesifieke inligtingsbehoefte vir belastingaanslagdoeleinde te voldoen, ongeag of die finansiële state van beslote korporasies ooreenkomstig die vereistes van AARP opgestel is, al dan nie. Dit is ook die mening van Hattingh (2001:35) dat entiteite se finansiële state wat ooreenkomstig die vereistes van AARP opgestel is, nie nuttig is vir aanslag ten opsigte van belasting nie.

Uit die bogenoemde bespreking van die verskillende gebruikers van finansiële state van klein entiteite en hulle inligtingsbehoefte, blyk dit duidelik dat verskillende gebruikers verskillende inligtingsbehoefte het en dat finansiële state 'n belangrike rol speel in die voorsiening van inligting aan hierdie gebruikers. Die behoeftes van die verskillende gebruikers van finansiële state behoort gevolglik in ag geneem te word in die bepaling van 'n toepaslike rekeningkundige verslagdoeningstelsel vir klein entiteite. Hierdie gebruikers van finansiële state, naamlik eienaars/bestuur, leners (finansiële instellings) en die SAID, verteenwoordig dan ook die respondentgroepe wat in die empiriese ondersoek in hoofstuk 6 van hierdie navorsingstudie ingesluit is.

3.5 Koste-voordeel kriteria

Aangesien klein entiteite wesenlik minder gebruikers van finansiële state het as groot entiteite, sal die voordele wat verkry word uit rekeningkundige inligting wat in die finansiële state vervat is, noodwendig minder wees (verwys ook na hoofstuk 2.4). In die bespreking van die inligtingsbehoefte van gebruikers van finansiële state van klein entiteite, speel die deurlopende beperking, dat koste die voordele daarvan moet regverdig, 'n belangrike rol. Die moontlikheid dat die koste om rekeningkundige inligting te voorsien die voordele daarvan sal oorskry, is groter wanneer die aantal gebruikers minder is en dit 'n klein entiteit is. Opstellers van standarde moet die voordele en koste van nuttige rekeningkundige inligting vir besluitneming oorweeg. Die balans tussen gebruikersbehoefte en ekonomiese besluitneming vir klein entiteite verskil van ander groter verslagdoeningsentiteite (CICA, 2002:36). In die verband beklemtoon CICA (2002:38) die belangrikheid van die koste-voordeel beperking in die volgende stelling:

“The cost/benefit constraint is a fundamental component of financial statement concepts and therefore should not be ignored, even though it may be difficult to quantify the costs and benefits of financial information.”

In die publikasie, *Improving Business Reporting - A customer focus*, is 'n praktiese benadering ontwikkel om die voordele en koste van nuttige besluitnemingsinligting te identifiseer (AICPA, 1994). Die benadering is gebaseer op 'n studie van gebruikers van finansiële state en hulle inligtingsbehoefte, en is die mees omvattende opname van die inligtingsbehoefte van gebruikers. Die belangrikste voordele en koste van nuttige inligting ten opsigte van openbaarmaking behels die volgende:

Figuur 3.1: Voordele en koste van inligting vir besluitneming

MAIN BENEFITS AND COST OF INFORMATIVE DISCLOSURE	
BENEFITS	
• Investors	- Reduced likelihood that they will misallocate their capital
• The economy	- More effective allocation of capital - The investment effect of a lower cost of capital - More liquid capital markets - Enhanced efficiency from competition
• Entities	- Lower average cost of capital - Access to more liquid markets - Reduced likelihood that they will misallocate their capital - Avoided litigation alleging inadequate informative disclosure - Better defences when such suits are brought - Competitive advantage obtained through other entities' informative disclosure - Competitive advantage obtained from their own informative disclosure - Bargaining advantage from customers' and suppliers' informative disclosure - Instances where new disclosure is truly informative and previously underappreciated by enterprise management
• Society	- Consumer protection provided by informative disclosure
COST	
• Owners	- Cost of developing and presenting disclosure
• Entities	- Competitive disadvantage from their own informative disclosure - Bargaining disadvantage from their own disclosure to customers and suppliers - Litigation from meritless suits attributable to informative disclosure
• The economy	- The drag on growth from meritless suits attributable to informative disclosure - Competitive disadvantage from lower disclosure requirements in foreign competitors' home countries - Developing, presenting, understanding, and analysing informative disclosure

Bron: American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). 1994. *The Jenkins report - Improving business reporting: a customer focus - meeting the information needs of investors and creditors*. New York: AICPA, 45.

Figuur 3.1 lys eerstens die voordele van openbaarmaking van nuttige inligting vir beleggers, die ekonomie, entiteite en die gemeenskap. Tweedens word die koste wat verbonde is aan die inligting vir eienaars, entiteite en die ekonomie uitgelig. Die belangrikste voordele wat aangedui word, behels die volgende:

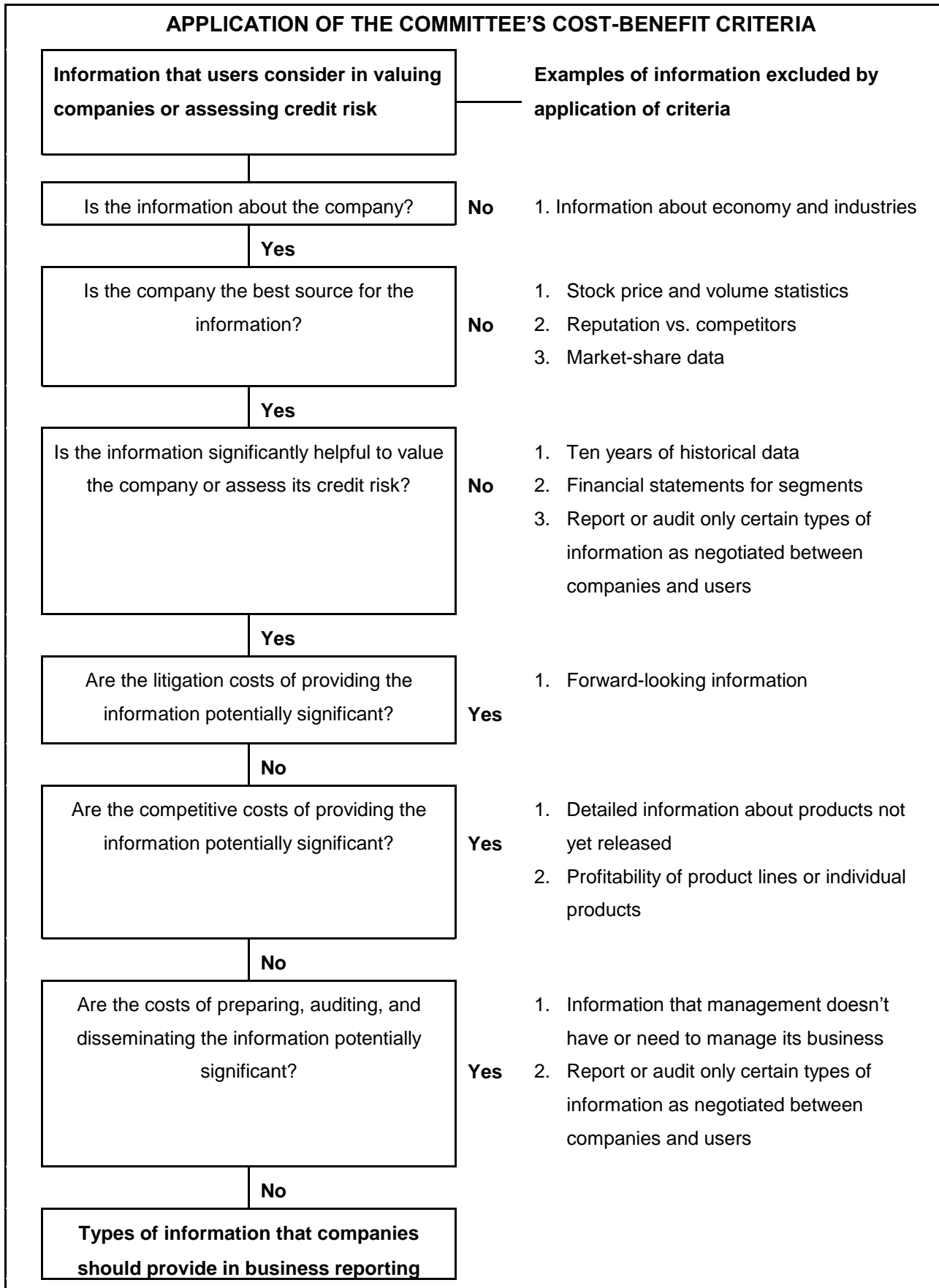
- Die prestasie van die entiteit kan bepaal word (meer effektiewe toewysing van kapitaal, die effek van 'n laer koste van kapitaal);
- Die solvabiliteit en likwiditeit van die entiteit (vermoë om skuld terug te betaal) kan bepaal word;
- Inligting word gebruik vir beplanning en bestuursdoeleindes (verminder die waarskynlikheid dat kapitaal en hulpbronne foutiewelik toegewys word);
- Die resultate kan vergelyk word met die resultate van ander entiteite (kompeterende voordeel wat verkry word); en
- Inligting word gebruik vir die verkryging van finansiering (meer likiede kapitaalmarkte).

Ander voordele van finansiële state, wat nie in die bogenoemde figuur ingesluit is nie, is dat die finansiële state op 'n onafhanklike basis voorberei word en dat die opstel daarvan op goeie dissipline dui. Laastens word finansiële state ook vir belastingdoeleindes opgestel.

Die belangrikste koste wat in figuur 3.1 ingesluit is, is die koste van die ontwikkeling en aanbidding van openbaarmaking (verwys na die koste van rekeningkundige dienste, koste van rekeningkundige sagtewarepakkette, algemene boekhouprobleme, koste rakende die opleiding van rekeningkundige personeel, koste van ouditdienste, en die koste wat verbonde is aan die voldoening aan finansiële verslagdoeningstandaarde); en sekere openbaarmaking wat die kompeterende voordeel kan benadeel (ICAEW, 1981:49).

ICAEW (1981:49) meld dat die evaluering van die voordele van inligting/openbaarmaking hoofsaaklik gedoen word ten einde die potensiele nuttigheid daarvan te beoordeel. Baie van die betrokke koste is egter moeilik meetbaar, spesifiek in die geval van nuwe openbaarmakingsvereistes en metingsmetodes. Die koste en voordele kan verder ook aan verskillende gebruikers toegeskryf word, wat tot konflik van belange lei. Daar sal slegs 'n voordeel vir die gebruikers wees mits die voordele die koste oorskry. AICPA (1994:47) het 'n vloeddiagram opgestel ten einde koste-voordeel kriteria te beoordeel en op grond daarvan te bepaal welke tipes inligting in rekeningkundige verslagdoening voorsien behoort te word; hierdie vloeddiagram word in figuur 3.2 getoon en vervolgens bespreek.

Figuur 3.2: Koste-voordeel kriteria

Bron: American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). 1994. *The Jenkins report - Improving business reporting: a customer focus - meeting the information needs of investors and creditors*. New York: AICPA, 47.

Die vloeddiagram in figuur 3.2 identifiseer inligting wat entiteite deur middel van besigheidsverslagdoening behoort te voorsien. Verder word inligting geïdentifiseer wat uitgesluit kan word van finansiële state deur die toepassing van sekere kriteria, aangesien ander meer betroubare en onafhanklike bronne van inligting reeds beskikbaar is.

Die eerste kriterium, naamlik of die inligting oor die entiteit handel, is beide 'n voordeel- en kostekriterium. Gebruikers van finansiële state vereis entiteit-spesifieke inligting en dit is duurder om inligting oor eksterne aangeleenthede aan te bied.

Die tweede kriterium, naamlik of die entiteit die beste bron van inligting verteenwoordig, is hoofsaaklik 'n kostekriterium. Dit sal oneffektief wees indien 'n entiteit inligting verkry of ontwikkel wat deur meer kundige partye ontwikkel en aangebied kan word (tipies aangeleenthede wat ekstern tot die entiteit is). Vanuit die gebruikersperspektief is dit egter 'n voordeelkriterium, omdat dit in die gebruiker se belang is om inligting uit die beste beskikbare bronne te gebruik.

Die derde kriterium, naamlik of die inligting wel nuttig is om die entiteit te waardeer en ander risiko's te beoordeel, is primêr 'n voordeelkriterium. Die eliminasië van nieverwante inligting het egter ook 'n kostebeperkende funksie.

Die laaste drie kriteria is kostekriteria. Die navorsing toon dat nuttige rekeningkundige inligting (openbaarmaking) verskeie voordele vir verskillende gebruikers het. Daar word egter ook bevestig dat gebruikers sekere behoeftes vir inligting het waaraan daar nie voldoen word nie. Gebruikers se behoeftes is verskillend en dit is belangrik om vas te stel watter finansiële inligting gebruikers werklik benodig om ingeligte besluite te kan neem (CICA, 1980a:74).

3.6 Samevatting

Die aard van klein entiteite en die ekonomiese omgewing waarin hulle funksioneer, verskil van dié van groot entiteite, wat noodwendig tot gevolg het dat die gebruikers van finansiële state van klein entiteite sal verskil van dié van groot entiteite. Gebruikers van finansiële state wat in die rekeningkundige raamwerk gedefinieer is, sowel as in verskeie ander verslae (wat deur erkende internasionale liggame/organisasies gepubliseer is), is onder andere werknemers, die gemeenskap, beleggers, leners, verskaffers/krediteure en die owerhede. Die primêre gebruikers van finansiële state van klein entiteite is egter normaalweg die

eienaars/bestuur, finansiële instellings (banke) en inkomstedienste (owerhede). Die verslagdoeningsbehoefte van hierdie primêre gebruikers van finansiële state van klein entiteite is voorts bespreek. Daar is bevestig dat gebruikers van finansiële state van klein entiteite wel inligting verlang wat nuttig is vir besluitneming. Klein entiteite het egter wesenlik minder gebruikers van finansiële state as groot entiteite en gevolglik sal die voordele wat verkry word uit rekeningkundige inligting noodwendig minder wees. 'n Praktiese benadering om die voordele en koste van nuttige besluitnemingsinligting te identifiseer, is bespreek.

In die volgende hoofstuk word die aard en kenmerke van klein entiteite ondersoek. Klein entiteite word gedefinieer kragtens plaaslike- en internasionale wetgewing ten einde 'n onderskeid tussen klein en groot entiteite vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes te tref.

HOOFSTUK 4

IDENTIFISERING VAN KLEIN ENTITEITE

“... small and large firms are as fundamentally different from each other as a caterpillar is from a butterfly”. (Wynarczyk in Nieman, 2006:17)

4.1 Inleiding

In die vorige hoofstukke is die doel van finansiële state en die behoeftes en verwagtinge van gebruikers van finansiële state bespreek. Ten einde die doel van hierdie studie te bereik, is dit nodig om die behoeftes van gebruikers van finansiële state van klein entiteite te bepaal, en gevolglik is die identifisering van ’n klein entiteit noodsaaklik. Alvorens die rekeningkundige verslagdoening van klein entiteite bespreek word, behoort die aard en kenmerke van hierdie entiteite oorweeg te word, aangesien die rede vir gedifferensieerde verslagdoening vir hierdie entiteite juis uit hul aard spruit. Die belangrikheid van klein entiteite as ’n meganisme vir werkskepping, innovasie en die langtermyn ontwikkeling van ’n land se ekonomie, moet nie onderskat word nie. Die volgende stelling is reeds in die tydperk 385-322 B.C. deur Demosthenes (in Baumbach, 1988:1) gemaak: “Small opportunities are often the beginning of great enterprises.”

’n Verskeidenheid terme (verwys na hoofstuk 1) word in die literatuur gebruik om na ’n klein entiteit te verwys, byvoorbeeld klein onderneming, klein besigheid of klein maatskappy. Hierdie hoofstuk is ’n ontleding van die verskillende plaaslike, sowel as internasionale, toepaslike definisies van ’n klein entiteit en sluit gevolglik verskeie terme in wat na ’n klein entiteit verwys. Die verskillende terme wat gebruik word om ’n klein entiteit te identifiseer, word vir doeleindes van hierdie studie as sinoniem beskou en verwys na die konsep van ’n klein besigheid; daar moet op gelet word dat die verskillende terme wat gebruik word om ’n klein entiteit te omskryf, wel toepaslik vir doeleindes van hierdie studie is.

In *The Three Worlds Framework* (verwys na bespreking in hoofstuk 1), verteenwoordig wêreld 1 die werklikheid, dit wil sê “... the ordinary social and physical reality that we exist in” (Mouton, 2001:138) en “... the everyday world in which we live, perceive and experience things and perform our daily life tasks ...” (Babbie & Mouton, 2001:15). Klein entiteite bedryf hulle besighede in wêreld 1 en ervaar verskeie praktiese, rekeningkundige probleme. Die

toepassing van omvangryke rekeningkundige verslagdoeningstandaarde is veral problematies vir klein entiteite wanneer hulle finansiële state opgestel word. In hierdie hoofstuk, word die aard en kenmerke van klein entiteite, asook die redes vir die bestaan van hierdie entiteite, bespreek. Die belangrikheid van klein entiteite in Suid-Afrika word uitgewys, en die verskillende probleme wat klein besighede ondervind, word aangespreek. Die verskillende probleme wat klein entiteite ondervind, word in wêreld 1 geïdentifiseer, waarna dit deur wêreld 2 aangespreek word deur middel van die empiriese studie (verwys na hoofstukke 6 en 7). Die geïdentifiseerde probleme is ingesluit in die vraelys aan die eienaars/bestuur van klein entiteite, asook die vraelys aan klein praktisyns (as opstellers van finansiële state van klein entiteite), ten einde vas te stel welke probleme klein entiteite in Suid-Afrika in praktyk ondervind.

Wêreld 2 sluit die inhoud van rekeningkundige kennis (*Body of accounting knowledge*) in. Die identifisering en omskrywing van 'n klein entiteit is noodsaaklik, alvorens gedifferensieerde verslagdoening toegepas kan word. Die tweede gedeelte van die hoofstuk fokus op die omskrywing van 'n klein entiteit op grond van die toepassing van gedifferensieerde rekeningkundige verslagdoening, met inagneming van die doel van finansiële state soos in hoofstuk 2 bespreek. Die definisies wat aangespreek word, is dié van 'n klein entiteit in Suid-Afrika, sowel as internasionale definisies van 'n klein entiteit, en is spesifiek van toepassing op gedifferensieerde verslagdoeningsdoeleindes. Die faktore wat die identifisering van 'n klein entiteit vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes bewerkstellig, is ingesluit in die vraelyste (empiriese studie) aan die verskillende gebruikers van klein maatskappy finansiële state, ten einde te bepaal watter faktore gebruikers in Suid-Afrika wil gebruik om 'n klein entiteit vir gedifferensieerde verslagdoeningsdoeleindes te identifiseer. Sodoende kan 'n toepaslike definisie van *klein maatskappy* in Suid-Afrika geformuleer word, en kan dit gebaseer word op grond van die behoeftes van die gebruikers van klein maatskappy finansiële state.

4.2 Die aard van 'n klein besigheid

Klein besighede sluit 'n wye verskeidenheid van besigheidsvorme in, soos byvoorbeeld privaatmaatskappye, beslote korporasies, vennootskappe, eenmansake, en word normaalweg onafhanklik besit, bedryf en gefinansier. Klein besighede geniet tans meer aansien as ooit tevore; die groot aantal publikasies wat aan hierdie besighede gewy word, is

'n duidelike bewys hiervan. Die sogenaamde *White House Conference on Small Business* is reeds in 1980 in die Verenigde State van Amerika, op versoek van President Jimmy Carter, gehou. Die sukses van die kongres het daartoe aanleiding gegee dat verskeie wetgewing rakende klein besighede later aanvaar is, byvoorbeeld *The Small Business Innovation Research Act*, wat die aandeel ten opsigte van klein besighede se navorsingsbydrae drasties verhoog het. Klein besighede lewer 'n wesenlike bydrae tot die ekonomie, en word soos volg deur Siropolis (1986:4) beskryf:

“Small businesses enjoy a tradition of infinite variety and solid achievement. It thrives everywhere. So vital are small businesses that few, if any, parts of our economy could go on without its products and services. Small business is also a civilizing influence, rising above dollars and cents to enrich the lives of men and women the world over.”

Alhoewel groot korporasies en massaproduksie-besighede belangrik is in terme van produktiwiteit en kapitaalbeleggings, vorm klein besighede die ruggraat van 'n land se ekonomie. Volgens Baumbach (1988:1), het 'n klein besigheid verskillende eienskappe wat, onder andere, insluit dat die eienaars hul besigheid aktief bestuur en dat die besigheid se area van bedrywighede grotendeels plaaslik is. 'n Klein besigheid is verder ook afhanklik van interne bronne van kapitaal om groei te finansier.

'n Klein besigheid beskik ook oor die volgende eienskappe, naamlik besit 'n relatiewe klein aandeel van die mark waarin dit bedryf word; die besigheid word deur die eienaars bestuur; die bestuur is persoonlik betrokke; daar is geen formele bestuurstrukture nie en die besigheid is nie deel van 'n groter groep nie (Australiese Buro vir Statistieke in Holmes & Nicholls, 1990:4).

Uit die bogenoemde bespreking blyk dit duidelik dat een van die belangrikste eienskappe van 'n klein besigheid die onafhanklike eienaarskap en bestuur daarvan is. Hierdie eienskap onderskei die klein besigheid van groot besighede en word dikwels gebruik om 'n klein besigheid te identifiseer. Die unieke eienskappe van 'n klein besigheid gee egter aanleiding tot die bepaalde probleme, asook die spesiale behoeftes van hierdie besighede.

4.2.1 Redes vir die bestaan van klein besighede

Klein besighede maak 'n wesentliche bydrae tot die ekonomie van 'n land. Volgens Nieman (2006:9), bestaan klein besighede, onder andere, weens die volgende redes:

- Klein besighede skep 'n platform vir die oprigting van nuwe besighede, sowel as vir opkomende entrepreneurs. Potensiële entrepreneurs kan die ekonomie betree deur middel van 'n klein besigheidsonderneming wat relatief min finansiering en ander hulpbronne vereis. 'n Klein onderneming kan deur middel van 'n proses van beplanning en groei, in 'n groot onderneming ontwikkel; baie huidige groot ondernemings het aanvanklik as klein ondernemings begin.
- 'n Nuwe verhouding kan met klante en die gemeenskap gehandhaaf word.
- Klein besighede vorm 'n noodsaaklike skakel in die verskaffingsketting.
- Werknemers word voorsien van 'n omvattende leerervaring; in 'n klein besigheid kry werknemers die geleentheid om 'n groter verskeidenheid van ervaring op te doen in vergelyking met 'n groot besigheid met meer gespesialiseerde werkseleenthede. Die besigheidsomgewing is van so 'n aard dat werknemers alle besigheidsprosesse en besigheidsfunksies kan aanleer.
- Nuwe werkseleenthede word geskep. Toetreders tot 'n klein besigheid is redelik maklik en toetreders word daarom gou blootgestel aan die risiko's en vergoeding van die besigheidsomgewing. Die eienaar van 'n klein besigheid het die vryheid om 'n besigheid te begin of te beëindig, klein te begin en te groei, en sukses te bereik of te faal; dit vorm die basis van die vryemarkstelsel.
- Gapings wat deur groot besighede gelaat word, word gevul. Hierdie gapings maak dit vir klein besighede maklik om geleenthede in die mark te identifiseer.

Baumbach (1988:7) beklemtoon dat die bestaan van klein besighede in 'n funksionele wyse veral belangrik vir die ekonomie is, op grond van (i) die interafhanklikheid van besighede, (ii) die handhawing van kompetisie en (iii) innovasie. 'n Basiese realiteit van die moderne ekonomie is dat alle besighede interafhanklik is; geen moderne besigheid is 'n geïsoleerde entiteit nie. Die interafhanklikheid verwys na die komplementêre aard (d.w.s. die funksies en aktiwiteite) van groot en klein besighede. Die besigheid doen aankope vanaf ander besighede, en verkoop aan verskeie ander besighede of verbruikers. Klein besighede speel 'n belangrike rol om groot ondernemings in staat te stel om te konsentreer op hul meer koste-effektiewe aktiwiteite. Die belangrikheid van kompetisie in die ekonomie kan ook nie ontken

word nie. In 'n tydperk waarin baie veranderinge plaasvind, kan kompetisie instrumenteel wees vir verandering deur middel van innovasie en verbetering. Moderne kompetisie kom in verskeie vorme voor, byvoorbeeld kompetisie in terme van pryse, kredietterme, dienste en produkverbetering. Baumbach (1988:9) beskryf die rol van kompetisie soos volg:

“If a truly free competitive economy is the desired goal of the nation, the continued existence of independent enterprises is imperative. Competitive capitalism insures freedom of enterprise and provides an outlet for individual creative impulses and abilities ... It is the best insurance that our economy will remain dynamic and provide a continuous stream of innovations, new ideas, experiments, and pioneering efforts.”

Uit die bogenoemde aanhaling blyk die belangrikheid van innovasie ook duidelik. Individue en klein besighede is gewoonlik die grootste bron van nuwe idees en uitvindings. Innovasie is noodsaaklik vir groei, en die belangrikheid van klein besighede in die ekonomie moet nie onderskat word nie. Vanweë die kritiese rol van klein besighede in 'n ekonomie is dit belangrik dat 'n omgewing geskep word waarin hierdie besighede kan floreer. Dit vereis onder andere dat die besigheidsomgewing nie oorgereguleer, ontoeganklik en duur vir toetrede van nuwe klein besighede moet wees nie. In hierdie verband is die omvattende vereistes van IFRSs vir rekeningkundige verslagdoening van klein besighede 'n voorbeeld van 'n beperkende en duur faktor wat die vestiging en groei van klein besighede belemmer.

4.2.2 Die belangrikheid van klein besighede in Suid-Afrika

Die redes vir die bestaan van klein besighede is, tot 'n groot mate, 'n aanduiding van die belangrikheid van hierdie entiteite vir 'n land en die ekonomie van die betrokke land. Klein besighede is belangrik vanweë die volgende redes (Malagas in Nieman, 2006:12):

- 'n Klein besigheid kan vinniger as groter besighede by veranderende neigings aanpas.
- Plaaslike, hergebruikte hulpbronne word dikwels benut.
- Klein besighede bied geleentheid aan entrepreneurs.
- Werknemers benodig beperkte (of geen) vaardighede en/of opleiding; vaardighede word aangeleer tydens diens.
- Subkontraktering deur groot besighede verleen buigsaamheid aan produksieprosesse.
- Klein besighede speel 'n belangrike rol in tegnologiese en ander innovasie.
- Klein besighede veroorsaak meer kompeterende markte.
- Die gemiddelde kapitale koste van 'n werksgeleentheid is laer in die kleinsake-sektor as in die groot besigheidsektor.

Die onderstaande statistieke met betrekking tot klein besighede in Suid-Afrika, is 'n duidelike aanduiding van die belangrike bydrae wat hierdie tipe besighede tot die Suid-Afrikaanse ekonomie lewer (Nieman, 2006:12). Die statistieke tref 'n onderskeid tussen die verskillende ekonomiese sektore en toon die volgende inligting:

- Tabel 4.1: geraamde bydrae van klein besighede tot Bruto Binnelandse Produk (BBP).
- Tabel 4.2: geraamde verspreiding van indiensneming in die privaat sektor.
- Tabel 4.3: verspreiding van entiteite in die privaat sektor volgens hul grootte.

Tabel 4.1: Geraamde bydrae van klein besighede tot Bruto Binnelandse Produk (BBP)

Sector	Micro %	Small %	Medium %	Large %	Total %
Agriculture, forestry and fishing	3,4	9,2	43,8	43,6	100
Mining and quarrying	1,6	1,9	2,8	93,7	100
Manufacturing	4,9	7,5	21,2	66,4	100
Construction	2,8	32,5	14,7	50,0	100
Trade, catering and accommodation	4,2	24,6	12,1	59,1	100
Transport, storage and communication	8,8	19,1	20,2	51,9	100
Community, social and other personal services, and finance and business services	15,7	13,9	2,6	67,8	100
Total	5,9	14,8	15,4	63,9	100

Bron: Nieman, G. 2006. *Small business management. A South African approach*. Pretoria: Van Schaik, 12.

Tabel 4.2: Geraamde verspreiding van indiensneming in die privaat sektor

Sector	Micro %	Small %	Medium %	Large %	Total %
Agriculture, forestry and fishing	47,6	16,3	17,6	18,5	100
Mining and quarrying	9,5	6,9	4,9	78,7	100
Manufacturing	31,5	9,3	14,4	44,8	100
Construction	49,6	12,7	12,0	15,2	100
Wholesale trade	49,6	17,1	5,3	28,0	100
Retail trade	74,0	8,3	7,2	10,5	100
Catering and accommodation	26,7	35,1	14,8	23,4	100
Transport, storage and communication	46,9	7,5	11,2	34,4	100
Finance and business services	41,0	13,5	14,9	30,6	100
Community, social and other personal services	31,1	16,6	20,7	31,6	100
Total	41,6	14,3	12,3	31,8	100

Bron: Nieman, G. 2006. *Small business management. A South African approach*. Pretoria: Van Schaik, 13 - aangepas.

Tabel 4.3: Verspreiding van entiteite in die privaat sektor volgens hul grootte

Size-class	% of total private sector enterprises	Cumulative %
Micro	37,0	37,0
Small	14,6	51,6
Medium	14,6	66,2
Large	33,8	100,0

Bron: Nieman, G. 2006. *Small business management. A South African approach*. Pretoria: Van Schaik, 13 - aangepas.

Tabel 4.1 toon aan dat klein besighede (mikro-, klein- en mediumgrootte entiteite) 'n wesenlike bydrae (36,1%) tot die Bruto Binnelandse Produk (voortaan na verwys as BBP) lewer. Klein besighede is, volgens die tabel, verantwoordelik vir ten minste die helfte van die BBP in die sektore van landbou en konstruksie, en vir meer as 40% van die BBP in die sektor van handel, spyseniering en akkommodasie, en die sektor van vervoer, berging en kommunikasie.

Tabel 4.2 toon aan dat klein besighede 'n beduidende bydrae (68,2%) tot indiensneming in die privaat sektor lewer. Dit blyk dat klein besighede die grootste bydrae tot indiensneming lewer in al die sektore, behalwe die mynbou-sektor.

Tabel 4.3 toon die verspreiding van entiteite in die privaat sektor volgens hul grootte. Die meerderheid entiteite is mikro-grootte entiteite (37,0%), terwyl groot entiteite 33,8% en klein- en mediumgrootte entiteite 66,2% verteenwoordig van alle privaat sektor entiteite in Suid-Afrika. Die noue verband (op grond van tabel 4.2 en 4.3) tussen die verspreiding van entiteite in die privaat sektor volgens hul grootte en die bydrae tot indiensneming deur verskillende entiteite, is ook interessant. Klein besighede verteenwoordig 66,2% van entiteite in die privaat sektor, terwyl hul bydrae tot indiensneming 68,2% is.

Uit bogenoemde bespreking is dit duidelik dat klein besighede 'n baie belangrike rol in die verskillende sektore van die Suid-Afrikaanse ekonomie speel. Dit is dus noodsaaklik dat 'n klein besigheid se rekeningkundige verslagdoeningstelsel nuttige inligting voorsien aan die gebruikers van hul finansiële state, dat hierdie inligting aan die gebruikers se spesifieke behoeftes voldoen, en dat dit die gebruikers in staat stel om ingeligte besluite te neem (verwys na hoofstuk 2, punt 2.3.1). Die voorsiening van rekeningkundige inligting, soos vervat in finansiële state, behoort dus nie 'n beswarende las op klein besighede te plaas nie. Die aard en kenmerke van klein besighede het tot gevolg dat hierdie besighede bepaalde probleme ondervind wat 'n direkte of indirekte uitwerking op die rekeningkundige verslagdoeningstelsel van die entiteit het. Die verskillende probleme wat klein besighede ondervind, soos geïdentifiseer deur middel van die literatuurstudie (verwys na hoofstuk 3), word vervolgens kortliks bespreek.

4.2.3 Probleme wat klein besighede ondervind

4.2.3.1 Bestuursvaardighede

Die basiese beginsels van bestuur is op ondernemings van alle groottes, asook alle tipes organisasies van toepassing, naamlik beplanning, organisasie, leierskap en beheer. Die sukses van enige besigheid, ongeag die grootte, is afhanklik van die mate waarin hierdie beginsels op 'n gebalanseerde wyse, toegepas word. Die hoë mislukkingskoers van nuwe besighede en klein besigheidsondernemings dui egter daarop dat die bestuur van 'n klein besigheid wel verskil van dié van 'n groot besigheid. (Siropolis, 1986:12).

Hierdie verskil tussen die bestuur van 'n klein besigheid en 'n groot besigheid, lê daarin dat bestuurders in klein besighede op bestuurstake, veelvuldige funksies en toegang tot hulpbronne moet fokus. Daar is verskillende vlakke van bestuur in 'n groot besigheid, naamlik laervlak-, middelvlak- en topvlakbestuur. Die werkslading in die organisasie word op 'n burokratiese wyse versprei deur middel van middelvlak- en laervlakbestuurders.

Daar is drie sentrale aspekte waarin 'n klein besigheid verskil van 'n groot besigheid, naamlik onsekerheid, innovasie en ontwikkeling (Nieman, 2006:17). Die onsekerheidsaspek waaraan die klein besigheid blootgestel word, verwys, onder andere, na die onsekerheid met betrekking tot die groter verskeidenheid van doelwitte vir die eienaars/bestuur van klein besighede in vergelyking met groot besighede, en die groter eksterne onsekerheid van die omgewing waarin die klein besigheid sake doen. Klein besighede wat groei, ondergaan 'n aantal veranderinge wat die rol en styl van bestuur asook die struktuur van die organisasie beïnvloed.

Longenecker, Moore en Petty (in Nieman, 2006:17) identifiseer die volgende tipiese eienskappe van die bestuur van 'n klein besigheid:

- Klein besighede se bestuurders het gereeld 'n tekort aan professionalisme;
- Oneffektiewe bestuur is algemeen;
- Bestuurders neig om aksie-georiënteerd en minder analities te wees as professionele bestuurders;
- Bestuurders ondervind finansiële en personeelbeperkings;
- Nuwe toesigvlakke en 'n meer formele bestuur word benodig namate die besigheid groei;

- Die eienaar moet met verloop van tyd meer betrokke wees by die bestuur van die besigheid en minder by die bedryf daarvan; en
- Dit is belangrik dat die bestuurder oor uitsonderlike onderhandelingsvaardighede beskik, ten einde die besigheidsomgewing (intern sowel as ekstern) te kan beïnvloed.

Groot en klein besighede word ooreenkomstig dieselfde beginsels bestuur, maar sekere bestuursomstandighede verskil. In 'n klein besigheid, is die eienaar gewoonlik die bestuurder. Die eienaar moet elke aspek van die besigheid verstaan en bestuur, en dus by al die verskillende aspekte betrokke wees, van koördinasie en kommunikasie tot delegasie en motivering. Siropolis (1986:13) meld dat probleme wat uniek is aan 'n klein besigheid hoofsaaklik verantwoordelik is vir die mislukking van hierdie tipe besigheid. Die belangrikste oorsake van die mislukking van besighede is die volgende:

- Onbevoegdheid van die bestuur (onvermoë om die besigheid fisies, moreel en intellektueel te bestuur);
- 'n Tekort aan bestuursondervinding;
- Ongebalanseerde ondervinding in bemarking, finansies, aankope en produksie;
- Bedrog; en
- Verwaarlosing (gee nie genoeg aandag aan die besigheid nie).

Al die bogenoemde redes vir die mislukking van klein besighede dui op swak bestuur en 'n tekort aan bestuursvaardighede. Volgens Siropolis (1986:13), is die maklike toetrede tot die mark die werklike rede vir mislukking; swak bestuur is slegs die gevolg daarvan.

4.2.3.2 Kontantvloei

'n Verdere probleem wat klein besighede ondervind, is die toegang tot hulpbronne. Hulpbronne sluit, onder andere, die volgende in: beskikbare kapitaal om in die besigheid te belê; kapitaalinvestering in fisiese bates, byvoorbeeld toerusting, masjinerie, geboue en voertuie; asook kapitaalinvestering in ontasbare bates, byvoorbeeld handelsmerke en patente. 'n Tekort aan hulpbronne, en spesifiek kontantvloei, is van die redes waarom baie klein besighede misluk; dit is ook 'n belangrike beperkende faktor in die groei van hierdie besighede. Die eienaar van die klein besigheid moet deurentyd die hulpbronne en beweging in kontant, personeel en bates bestuur. Die toepassing van 'n meer formele rekeningkundige stelsel, asook kundigheid sal tot gevolg hê dat hulpbronne beter toegewys word (Nieman, 2006:22). Beperkte kennis en ervaring in finansies van eienaars het tot gevolg dat daar nie 'n

behoorlike rekeningkundige stelsel is om te verseker dat hulpbronne behoorlik toegewys word nie.

Volgens Nieman (2006:229), is ongereëde kontantvloeï en negatiewe kontantvlakke oor lang tydperke, een van die belangrikste redes waarom klein besighede misluk. Kontantvloeï word deur verskeie faktore beïnvloed, insluitende te hoë vaste uitgawes (meestal arbeidskoste), te lae verkoopsvlakke, hoë aflewingskoste, stadige betaling deur debiteure, verhoogde aantal debiteure, stadige voorraadomsetsnelheid, verlenging van skuld en hoë rentekoerse, en foutiewe finansieringsmetodes.

Kontantvloeï het 'n belangrike uitwerking op groei (of die afwesigheid daarvan) in klein besighede. Groei is 'n dinamiese proses wat daarop dui dat die klein besigheid nie staties is nie, maar deurlopend ontwikkel. Groei sal nie plaasvind tensy die bestuur oor die behoefte en visie om te groei en die nodige hulpbronne beskik nie. Groei moet, deur middel van toepaslike navorsing en behoorlike beplanning, bestuur word. Volgens Nieman (2006:24), dui verskeie studies aan dat bestuurders van klein besighede 'n beperkte vermoë het om groei te bewerkstellig, ten spyte daarvan dat groei uitvoerbaar is en winsgewend vir die besigheid sal wees. Groei is 'n faktor wat grotendeels deur die eienaar/bestuurder beheer kan word. Die bestuur van groei behels egter meer as die vermoë om 'n voortgesette besigheid te bestuur; dit vereis die vermoë van effektiewe bestuur van veranderinge oor 'n relatiewe kort tydperk.

4.2.3.3 Kompetisie

Volgens Ligthelm en Cant (2003:41), is kompetisie 'n ekonomies-gebaseerde, sowel as industrie-gebaseerde probleem vir klein besighede. Ekonomies-gebaseerde probleme is nie beheerbaar nie, en die eienaar van 'n klein besigheid moet aanpas by hierdie veranderinge in die ekonomie deur gebruik te maak van effektiewe bestuursvaardighede. Bestuur het min (of geen) beheer oor markfaktore; sukses word gereeld bepaal deur die bestuur se vermoë om vinnig op hierdie veranderende omstandighede te reageer. Industrie-gebaseerde probleme is meer beheerbaar indien goeie oordeel tydens die besluitnemingsproses toegepas word. 'n Ontleding van die rol van kompetisie is noodsaaklik vir die voortbestaan van 'n klein besigheid.

Dit is die klein besigheid se vermoë om op veranderinge te reageer en aan te pas in die eksterne omgewing, wat hierdie besigheid 'n kompeterende voordeel bo groter, meer

dominante mededingers in die besigheidswêreld gee.

4.2.3.4 Winsgewendheid

Daar bestaan onomkeerbare bewyse dat 'n klein besigheid 'n groter risiko loop om te misluk of onsuksesvol te wees. Die mislukking van klein besighede word hoofsaaklik toegeskryf aan faktore wat met die aard en eienskappe van 'n klein besigheid verband hou. Daar is gewoonlik, voordat 'n klein besigheid misluk, verskillende aanduidings dat die besigheid moontlik in die moeilikheid kan wees en dat winsgewendheid 'n probleem is. Die bestuur behoort ag te slaan op hierdie aanduidings en verdere ondersoek in te stel, alhoewel hierdie aanduidings deur verskeie eksterne faktore beïnvloed kan word. Probleme wat tot die mislukking van 'n besigheid lei, ontwikkel gewoonlik met verloop van tyd en is tipies die gevolg van die akkumulering van fundamentele foute. Nieman (2006:229) identifiseer, onder andere, die volgende faktore wat die winsgewendheid van 'n klein besigheid kan beïnvloed en tot die mislukking van hierdie besigheid kan lei:

- Afname in bruto winspersentasie;
- Afname in netto winspersentasie;
- Kompeterende voordeel wat nie gehandhaaf kan word nie;
- Afname in verkope en markaandeel;
- Afname in vertroue (vertroue in die besigheid is noodsaaklik vir sukses en wanneer daar nie meer vertroue is nie, bereik die besigheid gewoonlik 'n krisistydperk wat moeilik is om reg te stel); en
- Bedanking van sleutelpersoneel.

4.2.3.5 Onvoldoende rekeningkundige stelsels

Die belangrikheid van behoorlike rekeningkundige stelsels vir klein besighede word beklemtoon deur verskeie studies wat aantoon dat 'n groot persentasie van klein besighede wat misluk, oor onvoldoende rekeningkundige rekords en stelsels beskik (Baumback, 1988:410). Rekeningkundige rekords is 'n wyse waarop besigheidseienaars en -bestuur "... figure out where they have been, where they are going, and possibly how to get where they want to go ..." (Baumback, 1988:409). Behoorlike rekeningkundige stelsels is noodsaaklik vir die effektiewe funksionering van die klein besigheid. Onvoldoende rekeningkundige stelsels en kontroles het 'n direkte invloed op die besluitneming en bestuur van 'n klein besigheid, en gee aanleiding tot die volgende:

- Swak prys- en kredietbeleid;
- 'n Tekort aan kontantbegrotings en kontantvloeiprojeksies;
- Die afwesigheid van 'n behoorlike kosteberekeningstelsel; en
- Swak rekeningkundige verslagdoening (inligting wat nuttig is vir besluitneming word nie verskaf nie).

'n Behoorlike rekeningkundige stelsel stel die klein besigheid in staat om probleme vroegtydig te identifiseer, insluitende lae verkoopsomset, swak voorraadomset, hoë bedryfsuitgawes en onvoldoende bedryfskapitaal. Die rekeningkundige stelsel moet egter nie net goed ontwerp en bedryf word nie, maar "... unless the entrepreneur takes action based on the information generated by the system, the system is useless" (Siropolis, 1986:323). Volgens hierdie skrywer, beskik 'n behoorlike rekeningkundige stelsel oor die volgende eienskappe: verslae word tydig gegeneer en die stelsel verseker 'n hoë graad van akkuraatheid en volledigheid, versamel en verwerk inligting teen 'n lae koste en minimaliseer die voorkoms van bedrog en diefstal. Die stelsel behoort vir die spesifieke behoeftes van die besigheid ontwerp te word en veranderinge moet aangebring word namate die besigheid groei. Siropolis (1986:337) beklemtoon die belangrikheid van behoorlike rekeningkundige rekordhouding vir klein besighede in die volgende stelling:

"Accounting has its limitations. It cannot, for example, measure what a venture is really worth; it can only report its paper value. Nor can it measure such intangible assets as teamwork, morale, incentives, and the entrepreneur's health. In short, accounting cannot give a precise and complete picture of the entrepreneur's venture. Still, accounting is an important and remarkable tool."

4.2.3.6 Omgewingskwessies

Omgewingskwessies is faktore van die makro omgewing wat die besigheid se markomgewing beheer, en kan politieke, ekonomiese, sosiale, tegnologiese en fisiese faktore insluit. Volgens Baumbach (1988:19), behels die omgewingsprobleme wat 'n groot effek het op klein besighede, die volgende:

- *Personeelwerwing*: klein besighede het die nadeel dat hulle nie met die salarisse kan kompeteer wat groot ondernemings betaal nie, en selde indiensneming kan waarborg. 'n Verdere probleem is die aanstelling van bevoegde bestuurspersoneel. 'n Hoë omset in sleutel-bestuurspersoneel kan die besigheid benadeel, veral wanneer operasionele en finansiële aktiwiteite van sleutelbestuur geraak word.

- *Finansiering*: dit is problematies om voldoende finansiële reserwes op te bou en te handhaaf. 'n Wesenlike probleem is die onvermoë van 'n klein besigheid om voldoende finansiering te bekom (as gevolg van 'n gebrek aan kapitaal of te hoë rentekoerse wat gehef word).
- *Belastingwetgewing*: die klein besigheid word swaar belas deur belastingwetgewing en is ook verantwoordelik vir verkoopbelasting (Belasting op Toegevoegde Waarde (BTW)) en werknemersbelasting.
- *Regulering*: die klein besigheid is, onder andere, verantwoordelik vir die invordering en oorbetaling van verkoopbelasting en werknemersbelasting. Finansiële state moet op 'n jaarlikse basis opgestel word.

4.3 Definiëring van 'n klein besigheid

Uit die voorafgaande bespreking blyk dit duidelik dat die aard en kenmerke van klein entiteite wesenlik verskil van dié van groot entiteite. Hierdie eienskappe moet oorweeg word wanneer 'n klein entiteit geïdentifiseer en omskryf word; veral ook vir die toepassing van gedifferensieerde verslagdoening.

4.3.1 Die behoefte vir 'n definisie van klein besigheid

Daar bestaan nie 'n enkele eenvormige, aanvaarbare definisie van *klein besigheid* nie (Nieman, 2006:4). Die definisie van *klein besigheid* is afhanklik van die kriteria wat bepaal wat *klein* is en wat kwalifiseer as *besigheid*. Volgens Hatten (1997:6), beskou die meeste navorsers en akademici 'n besigheid as klein indien dit

- onafhanklik besit, bedryf en gefinansier word (een persoon of 'n klein aantal persone bestuur dit);
- 'n relatiewe klein aandeel van die mark besit, of 'n relatiewe klein effek op die betrokke industrie het;
- onafhanklik en nie deel van 'n groot entiteit is nie.

Staats- en niestaatsorganisasies wat klein besigheidsbelange het, benodig 'n definisie van 'n tipiese klein besigheid in verskillende sektore van die ekonomie, met die doel om die grootte en beduidendheid van die klein besigheid sektor te meet en vergelykings, ontledings en voorspellings rakende hierdie sektor te maak (BMR, 1992:5). 'n Definisie van *klein besigheid*

sal nuttig wees vir die volgende entiteite (BMR, 1992:5):

- *Inkomstedienste*: spesiale belastingtoegewings (ten opsigte van 'n klein besigheid as 'n gedefinieerde entiteit) sal groei bevorder;
- *Finansiële instellings en ontwikkelingskorporasies*: vir die bepaling van rentekoerse en kriteria vir die toestaan van lenings, sowel inisiatiewe vir die bevordering van klein besigheidsontwikkeling;
- *Handel en nywerheid*: vir die evaluering van markte en aanmoediging van die ontwikkeling van klein besighede;
- *Klein besighede (vir eie gebruik)*: vir evaluering van hul rol in die ekonomie; en
- *Sentrale Statistiekdiens (SSD)*: vir identifisering van klein besighede vir die SSD-databasis.

Daar is nie ooreenstemming oor wat 'n klein besigheid behels nie en spesifiek nie oor die kriteria om die klein besigheid sektor te ontleed nie. Die kwessie van 'n gepaste definisie is wêreldwyd sentraal in die ondersoek van klein besighede. Die wyse waarop 'n klein besigheid gedefinieer word, sal noodwendig 'n invloed hê op die betroubaarheid van inligting wat verkry word. Daar is egter nie konsekwentheid tussen internasionale definisies van *klein besigheid* nie; verskillende definisies word gebruik vir verskillende doeleindes. Hertz (1982:3) beskryf die probleem soos volg:

“The small business is one of those phenomena which, though existing everywhere and frequently in the public eye, mean different things to different people in different places. Any such subject that provokes variations of meaning and interpretation is one in need of clarification and therefore worthwhile researching.”

Moolman en Pretorius (in BMR, 1992:7) is van mening dat 'n wêreldwye, eenvormige definisie die ontwikkeling van klein besighede weens die volgende redes sal bevorder:

- 'n Standaard definisie is nodig om die rol van klein besighede in die ekonomie van 'n land te meet. Die bydrae van klein besighede tot die ekonomie is moeilik kwantifiseerbaar, omdat die besighede swak gedefinieer word.
- 'n Definisie is noodsaaklik vir beleidsdoeleindes ten opsigte van ontwikkeling; dit is veral toepaslik in die Suid-Afrikaanse konteks met beide 'n ontwikkelende element en 'n goed ontwikkelde element.
- Die rol van die klein besigheid sektor in die ekonomie is so beduidend dat dit duidelik gedefinieer moet wees om prestasie teen bepaalde doelwitte te kan meet.

- Probleme en geleenthede wat uniek aan die klein besigheid sektor is, sal beter hanteer word.
- Groottestandaarde bepaal welke entiteite vir staats- en ander hulp kwalifiseer.

Uit die bogenoemde blyk dit duidelik dat daar 'n behoefte vir 'n definisie van 'n klein besigheid is.

4.3.2 Kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria

Die term *klein besigheid* kan gedefinieer word deur gebruik te maak van kwalitatiewe of ekonomiese kriteria, sowel as kwantitatiewe kriteria of statistiese riglyne. 'n Groot aantal faktore kan oorweeg word, insluitende die mate van publieke belang in die entiteit, die kompleksiteit van die besigheid, die skeiding van bestuur en eienaarskap, en die grootte van die entiteit.

Vanuit 'n kwalitatiewe perspektief, word sekere kenmerke wat sinoniem is met 'n klein besigheid gebruik om die term *klein besigheid* te omskryf, byvoorbeeld individuele eienaarskap, onafhanklike bestuur sonder betrokkenheid van eksterne partye, eienaars se betrokkenheid by die dag-tot-dag bedrywighede, 'n eenvoudige organisasiestruktuur, en die besigheid se posisie in die betrokke marksektor (BMR, 1992:12). Hoewel kwalitatiewe definisies van klein besighede inherent subjektief is, word die belangrike bedryfsverskille tussen klein en groot besighede beklemtoon. Die meeste kwalitatiewe kriteria verwys na eienaarskap en bestuur.

Kwalitatiewe kriteria hou verband met die eenaarstruktuur van die besigheid; volgens Nieman (2006:5), moet die besigheid

- 'n aparte en afsonderlike besigheidsentiteit wees;
- alle filiale (bv. takkantore) insluit wanneer die grootte van die besigheid beoordeel word;
- deur die eenaar(s) bestuur word; en
- 'n natuurlike persoon, vennootskap of regspersoon (bv. 'n beslote korporasie of maatskappy) wees.

Kwantitatiewe kriteria verwys na duidelik gedefinieerde statistiese aanwysers. Die feit dat die bepaling en toepassing van kwantitatiewe kriteria op 'n spesifieke teikengroep gerig is,

bemoelijk vergelykings met ander groepe. Hailey (in BMR, 1992:13) maak die volgende stelling: "... quantitative definitions are marked by their range and diversity, and accordingly are of little use for purposes of international comparison". Die teenstrydigheid tussen kwantitatiewe definisies kan duidelik gesien word waar die aantal werknemers gebruik word om die grootte van 'n besigheid te bepaal; in Wes-Samoa sluit die definisie van *klein besigheid* byvoorbeeld besighede met minder as 10 werknemers in, terwyl dieselfde definisie in Japan besighede met minder as 300 werknemers insluit (BMR, 1992:13).

Kwantitatiewe kriteria verwys na verskillende faktore wat, onder andere, die volgende insluit:

- Aantal voltydse werknemers;
- Totale jaarlikse omset;
- Bruto of netto wins;
- Totale batewaarde of kapitaalinvestering;
- Eienaarsbelang; en
- Personeelvergoeding.

4.3.3 Voor- en nadele van kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria

Die belangrikste voor- en nadele van die gebruik van kwalitatiewe kriteria is die volgende:

Tabel 4.4: Kwalitatiewe kriteria

VOORDELE	NADELE
<ul style="list-style-type: none"> • Verwys na aard en kenmerke van 'n klein besigheid wat toepaslik is vir die definisie wat vereis word • Beklemtoon bedryfsverskille tussen klein en groot besighede • Vergelykbaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Subjektief aangesien oordeel toegepas word • Moeilik om in praktyk toe te pas

Bron: Eie waarneming

Die belangrikste voor- en nadele van die gebruik van kwantitatiewe kriteria is die volgende:

Tabel 4.5: Kwantitatiewe kriteria

VOORDELE	NADELE
<ul style="list-style-type: none"> • Eenvoudig om toe te pas • Goeie aanduiding vir die beoordeling van koste-voordeel effektiwiteit • Kriteria word algemeen gebruik 	<ul style="list-style-type: none"> • Kwantitatiewe drempels is arbitrêr • Entiteit kan resultate manipuleer om te kwalifiseer • Bemoelik vergelykbaarheid • Moet effek van inflasie in ag neem • Kriteria moet gereeld hersien word • Geen verwysing na die aard van die entiteit nie • Tref geen onderskeid tussen entiteite wat groei en dié wat klein bly nie

Bron: Eie waarneming

4.4 Definiëring van 'n klein besigheid in Suid-Afrika

Daar is 'n verskeidenheid van kriteria (aanwysers en verwysings) in die literatuur wat spesifiek ten doel het om 'n klein besigheid in Suid-Afrika te definieer. Die term *klein besigheid* is egter ten behoeve van verskillende redes gedefinieer, byvoorbeeld toepassing van wetgewing, ondersteuning van kleinsake besighede, allokering van fondse, navorsingsdoeleindes en rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes. 'n Klein besigheid in Suid-Afrika word, onder andere, op grond van die volgende gedefinieer:

4.4.1 Maatskappywet No. 61 van 1973

In artikel 19 van die Maatskappywet (61/1973), word 'n onderskeid getref tussen twee tipes maatskappye wat kragtens die wet opgerig en ingelyf word, naamlik 'n maatskappy met 'n aandeelkapitaal en 'n maatskappy sonder 'n aandeelkapitaal. 'n Maatskappy met 'n aandeelkapitaal kan óf 'n publieke óf 'n privaatmaatskappy wees.

'n Privaatmaatskappy word in artikel 20 omskryf as 'n maatskappy met 'n aandeelkapitaal; hierdie maatskappy se statute beperk die reg om aandele oor te dra, beperk die ledetal tot 50, en verbied 'n aanbod aan die publiek vir inskrywing op aandele of skuldbriewe van die

maatskappy. Die definisie van *privaatmaatskappy* verwys dus na kwalitatiewe kriteria, naamlik beperking op oordrag van aandele en publieke inskrywing op aandele, sowel as kwantitatiewe kriteria, naamlik die aantal lede.

Die Maatskappywet (61/1973) is egter sederdien onttrek met die uitreiking van die nuwe Maatskappywet (71/2008).

4.4.2 Buro vir Marknavorsing (1992)

Die Buro vir Marknavorsing se navorsingstudie wat in 1992 as 'n navorsingsverslag, *Defining a Small Enterprise in South Africa*, gepubliseer is, het ten doel om die kriteria te bepaal wat 'n klein besigheid van ander entiteite onderskei, en 'n algemeen aanvaarbare, standaard definisie van *klein besigheid* in Suid-Afrika te formuleer (BMR, 1992). Verskeie definisies van 'n klein entiteit in Suid-Afrika (soos geformuleer vir verskeie doeleindes) is deur die Buro vir Marknavorsing oorweeg in die bepaling van hierdie standaard definisie. Enkele van hierdie definisies word kortliks bespreek.

Nasionale Mannekragkommissie (1984): Die verslag, *Report of an investigation into the small business sector in the Republic of South Africa, with specific reference to the factors that may retard the growth and development thereof*, is in 1984 deur die Departement van Mannekrag gepubliseer (BMR, 1992:17). Die Departement van Mannekrag is van mening dat dit nie moontlik is om 'n presiese of akkurate definisie van *klein besigheid* te formuleer nie, maar dat dit slegs moontlik is om riglyne neer te lê wat nie in isolasie beskou moet word nie, maar met inagneming van die ekonomiese beskrywing en eienskappe. Die riglyne is verder ook afhanklik van die doel waarvoor die klein besigheid omskryf word. 'n Kwalitatiewe definisie van *klein besigheid*, sowel as 'n vereenvoudigde definisie wat kwantitatiewe kriteria insluit, word gebruik. Die definisies is soos volg:

“A small business firm can be regarded as an independent economic unit whose aim it is to account profitably for the capital and risk attached thereto and which manifests distinctive characteristics such as independent ownership, independent management, a simple organisational structure, and a relatively small influence on the market; and whose owners can be identified with the entrepreneurs, the part suppliers of capital, the management of the business, the decision makers and those who share in profit.

The simplified definition:

A small business is an independent enterprise having no more than 50 employees and

an annual turnover of not more than R1 million.”

Die kwalitatiewe kriteria wat in die definisie ingesluit is, verwys na verskeie eienskappe van ’n klein besigheid, byvoorbeeld onafhanklike eienaarskap en bestuur, eenvoudige organisasiestruktuur en relatiewe klein invloed op die mark. Volgens die kommissie, is die aantal werknemers en jaarlikse omset die twee mees aanvaarbare kwantitatiewe kriteria. Daar word ook erken dat die wye verskeidenheid van aktiwiteite in die verskillende ekonomiese sektore waarskynlik verskillende riglyne vir verskillende ekonomiese sektore sal regverdig.

Presidentsraad (1985): Die *Report of the Committee for economic affairs on a strategy for small business development and for deregulation*, ’n verslag waarin verskeie aanbevelings gemaak word, is in 1985 opgestel (BMR, 1992:18). Die raad erken dat kwantitatiewe kriteria verskil van een ekonomiese aktiwiteit tot die volgende, byvoorbeeld vervaardiging, mynbou, konstruksie en kleinhandel, asook van land tot land. Die raad se gevolgtrekking is dat daar nie ’n aanvaarbare statistiese of kwantitatiewe definisie van *klein besigheid* bestaan nie en beskou gevolglik ’n kwalitatiewe definisie as meer toepaslik vir die doeleindes van die raad. Eenstemmigheid is bereik oor die volgende kwalitatiewe elemente wat in die raad se definisie opgeneem is:

- *Onafhanklike ekonomiese eenheid:* die besigheid word onafhanklik besit en bestuur, met eienaarskap wat in een persoon of ’n klein aantal persone gevestig is.
- *Eenvoudige bestuurstruktuur:* gewoonlik ’n informele bestuurstruktuur met verskeie funksies en verantwoordelikhede wat in een persoon gevestig is.
- *Klein invloed op die mark:* die besigheid oefen nie beduidende invloed uit op die pryse of hoeveelhede van produkte wat gelewer word nie.
- *Eienaarskap wat met die entrepreneursfunksie geïdentifiseer word:* die eienaar is betrokke by die finansiering, sowel as die bestuur van die besigheid en deel in die winste. Groot besighede tref gewoonlik ’n onderskeid tussen die funksies van eienaarskap en bestuur.

Klein Besigheidsadviesburo (1990): Die Klein Besigheidsadviesburo (*Small Business Advisory Bureau*) se definisie van *klein besigheid* vir hul spesifieke doeleindes, soos omskryf in 1990, maak voorsiening vir die kwalitatiewe kriterium van eienaarskap en bestuur, sowel as kwantitatiewe kriteria gebaseer op omset, aantal eenhede of takkantore, batewaarde en aantal werknemers (BMR, 1992:19). ’n Entiteit hoef aan slegs enige vier van die kriteria te

voldoen om as 'n klein besigheid beskou te word, ten einde voorsiening te maak vir enige buitengewone omstandighede. Die definisie behoort op 'n gereelde grondslag hersien te word om ekonomiese veranderinge (byvoorbeeld inflasie) in ag te neem.

Ontwikkelingsbank van Suider-Afrika (1991): Die Ontwikkelingsbank meld dat daar nie 'n enkele algemeen aanvaarde definisie van *klein besigheid* in Suid-Afrika bestaan nie, en dat hulle eenstemmigheid bereik het dat kwalitatiewe kriteria die bepalende faktor moet wees om die grootte van 'n besigheid te bepaal wat vir bystand ingevolge die *Small Business Programme* sal kwalifiseer. Die volgende riglyne is neergelê (BMR, 1992:20):

- "... the enterprise is owned and run independently with ownership vested in one or two persons or a family;
- ownership is identified with the entrepreneurial function, supplying capital, managing the business and sharing in profits and risks;
- the small business does not normally employ more than 50 employees".

Daar word in die definisie verwys na die kwalitatiewe kriterium van eienaarskap en bestuur en die een kwantitatiewe kriterium van aantal werknemers. Daar word egter vermeld dat die feit dat die besigheid groot of klein, of formeel of informeel is, nie die bank se ondersteuning aan klein besighede bepaal nie, maar dat die kategorie waarbinne die besigheid val, dit wil sê, of dit 'n opkomende besigheid of 'n gevestigde besigheid is, eerder 'n bepalende faktor is.

Anglo American en De Beers Klein Besigheidsinisiatief (1991): Die definisie van *klein besigheid* wat in 1991 deur Anglo American en De Beers vir hul gesamentlike besigheidsinisiatief vir klein besighede geïdentifiseer is, verwys na die kwalitatiewe kriterium van eienaarskap en bestuur en die kwantitatiewe kriteria van bates (< R1,5miljoen), aantal werknemers (<200) en aantal takkantore (nie meer as vyf nie) (BMR, 1992:22). 'n Entiteit hoef aan slegs vier van die vereistes te voldoen om as 'n klein besigheid te kwalifiseer.

Klein Besigheidsontwikkelingskorporasie (1992): 'n Dokument, *Notes on a comprehensive SME-definition and other unpublished documents*, wat in Januarie 1992 gepubliseer is, verwys na 'n klein besigheid as 'n *small and medium-sized enterprise* (BMR, 1992:21). Die definisie verwys na die kwalitatiewe kriteria van bestuur (eienaars is direk betrokke by bestuur) en die kwantitatiewe kriteria van aantal werknemers (<200) en totale bates (<R2 miljoen). 'n Entiteit hoef egter aan slegs een van die gestelde kriteria te voldoen om as 'n klein- of mediumgrootte entiteit te kwalifiseer.

Die Buro vir Marknavorsing kom tot die gevolgtrekking dat 'n besigheid as 'n klein besigheid gedefinieer word indien daar aan een verpligte kwalitatiewe kriterium voldoen word, en enige twee van drie verpligte kwantitatiewe kriteria per ekonomiese sektor. Die kwalitatiewe kriterium verwys na die eienaarskap en bestuur van die entiteit, terwyl die kwantitatiewe kriteria na die totale jaarlikse omset, totale batewaarde en totale aantal voltydse werknemers verwys. Verskillende ekonomiese sektore of subsektore word onderskei, naamlik: landbou, jag, bosbou en vissery; vervoer, berging en kommunikasie; finansies, versekering, eiendoms- en besigheidsdienste; gemeenskaps-, maatskaplike en persoonlike dienste; mynbou en steengroefwerk; vervaardiging; elektrisiteit, gas en water; konstruksie; groot- en kleinhandel, handel en spyseniering- en akkommodasiedienste. Die gestelde kriteria vir die definisie van *klein besigheid* word in tabel 4.6 aangetoon.

Tabel 4.6: Definisie van *klein besigheid* in Suid-Afrika

One obligatory qualitative criterion for all economic sectors			
The business must be privately (sole proprietorship, partnership, close corporation or private company) and independently owned and managed (the business does not form part of, nor is it controlled by, a larger enterprise or group, but may have more than one branch or unit).			
Any two of the following three obligatory quantitative criteria per sector			
Sector	Criteria		
	Total annual turnover	Total asset value	Total number of full-time employees
Group A			
Agriculture, hunting, forestry and fishing Transport, storage and communication Financing, insurance, real estate and business services	Less than R1,5 m	Less than R1,0 m	Less than 30
Group B			
Mining and quarrying Manufacturing Electricity, gas and water Construction Wholesale and retail, trade, and catering and accommodation services	Less than R2,5 m	Less than R2,0 m	Less than 50

Bron: Bureau of Market Research (BMR). 1992. *Research report no. 191 - Defining a small business enterprise in South Africa*. Pretoria: University of South Africa, 48.

'n Toepaslike definisie van *klein besigheid* behoort dus, op grond van die Buro vir Marknavorsing se studie, beide kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria in te sluit. Veranderinge in ekonomiese faktore, byvoorbeeld inflasie, vereis egter dat die kwantitatiewe aspekte van die definisie op 'n gereelde basis hersien moet word om dit op datum te bring. Die studie bevind ook duidelik dat die kriteria verskil van een ekonomiese sektor tot 'n volgende, maar dat 'n afsonderlike definisie vir elke ekonomiese sektor nie wenslik is nie; 'n saamgestelde definisie, waarin ekonomiese sektore gekombineer word, is meer toepaslik. Daar word vermeld dat oordeel toegepas behoort te word wanneer 'n besigheid geklassifiseer word, met inagnome van die unieke eienskappe van die ekonomiese sektor waarbinne hierdie besigheid val, asook die geografiese ligging. Kwantitatiewe kriteria moet ook as aanpasbare riglyne, eerder as bepalende faktore, vir die bepaling van die grootte van 'n besigheid gesien word.

4.4.3 Nasionale Klein Besigheidswysigingswet (2004)

Die *National Small Business Act* is aanvanklik in 1996 uitgereik, waarna dit in 2004 gewysig is tot die *National Small Business Amendment Act (29/2004)*. Die hoofdoel van hierdie wet is die bevordering van klein besighede in Suid-Afrika. 'n Raad, die *Small Enterprise Development Agency (SEDA)*, is deur hierdie wet tot stand gebring; die doelwitte van SEDA is onder meer die ontwerp en implementering van ontwikkelings- en ondersteuningsprogramme vir klein entiteite, en die bevordering van 'n dienslewingsnetwerk wat klein entiteite se bydrae tot die Suid-Afrikaanse ekonomie bevorder en ekonomiese groei en werkskepping aanmoedig. SEDA se doel is ook om die kapasiteit van klein entiteite te versterk om suksesvolle plaaslike en internasionale kompetisie te verseker.

Die ontwerp en implementering van ontwikkelings- en ondersteuningsprogramme vir klein entiteite behels spesifiek die volgende:

- Vergemakliking van die totstandkoming van 'n kompeterende entiteit en die handhawing van hierdie entiteit;
- Bevordering van entrepreneurskap;
- Skepping van 'n bedryfsomgewing vir klein entiteite;
- Vergemakliking van toegang, vir klein entiteite, tot niefinansiële hulpbronne, en produkte en dienste;

- Vergemakliking van toegang tot internasionale en nasionale markte ten opsigte van klein entiteite se produkte en dienste;
- Koördinerings van navorsing rakende ondersteuningsprogramme vir klein entiteite;
- Voorsiening van advies, inligting, ontledings en ondersteuning rakende die implementering van 'n ontwikkelingsbeleid vir klein entiteite;
- Ondersoeking van, en advies- en kommentaarlewering oor die effek van huidige en voorgestelde wetgewing vir klein entiteite; en
- Bevordering van die publiek se begrip rakende die bydrae wat klein besighede lewer tot ekonomiese groei, werkskepping en die algemene welvaart.

Artikel 1 van die *National Small Business Amendment Act (29/2004)* vervat die volgende definisie van *klein entiteit* (verwys na tabel 4.6):

“Small enterprise means a separate and distinct business entity, together with its branches or subsidiaries, if any, including co-operative enterprises, managed by one owner or more, predominantly carried on in any sector or sub-sector of the economy ... and classified as micro-, a very small, a small or medium enterprise by satisfying the criteria mentioned in columns 3, 4 and 5 of the Schedule.”

'n Bylae tot hierdie wet, vervat 'n skedule waarin mikro, baie klein, klein en medium entiteite geïdentifiseer word vir 11 verskillende sektore of subsektore van die ekonomie. Daar word verwys na die volgende sektore: landbou; mynbou en steengroefwerk; vervaardiging; elektrisiteit, gas en water; konstruksie; kleinhandel, motorhandel en -hersteldienste; groothandel, handelsagente en verwante dienste; spyseniering, akkommodasie en ander handel; vervoer, berging en kommunikasie; finansies en besigheidsdienste; en gemeenskaps-, maatskaplike en persoonlike dienste. Klein entiteite word soos volg geïdentifiseer:

Tabel 4.7: Klein entiteite ingevolge die *National Small Business Amendment Act, 2004*

Sector or sub-sector	Size or class	Total full-time paid employees Less than	Total annual turnover Less than	Total gross asset value Less than
Agriculture	Medium	100	R5.00 m	R5.00 m
	Small	50	R3.00 m	R3.00 m
	Very small	10	R0.50 m	R0.50 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Mining and quarrying	Medium	200	R39.00 m	R23.00 m
	Small	50	R10.00 m	R6.00 m
	Very small	20	R4.00 m	R2.00 m
	Micro	5	R0.2 m	R0.10 m
Manufacturing	Medium	200	R51.00 m	R19.00 m
	Small	50	R13.00 m	R5.00 m
	Very small	20	R5.00 m	R2.00 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Electricity, gas and water	Medium	200	R51.00 m	R19.00 m
	Small	50	R13.00 m	R5.00 m
	Very small	20	R5.10 m	R1.90 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Construction	Medium	200	R26.00 m	R5.00 m
	Small	50	R6.00 m	R1.00 m
	Very small	20	R3.00 m	R0.50 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Retail, motor trade and repair services	Medium	100	R39.00 m	R6.00 m
	Small	50	R19.00 m	R3.00 m
	Very small	10	R4.00 m	R0.60 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Wholesale trade, commercial agents and allied services	Medium	100	R64.00 m	R10.00 m
	Small	50	R32.00 m	R5.00 m
	Very small	10	R6.00 m	R0.60 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Catering, accommodation and other trade	Medium	100	R13.00 m	R3.00 m
	Small	50	R6.00 m	R1.00 m
	Very small	10	R5.10 m	R1.90 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m

Sector or sub-sector	Size or class	Employees Less than	Turnover Less than	Asset value Less than
Transport, storage and communications	Medium	100	R26.00 m	R6.00 m
	Small	50	R13.00 m	R3.00 m
	Very small	10	R3.00 m	R0.60 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Finance and business services	Medium	100	R26.00 m	R5.00 m
	Small	50	R13.00 m	R3.00 m
	Very small	10	R3.00 m	R0.50 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m
Community, social and personal services	Medium	100	R13.00 m	R6.00 m
	Small	50	R6.00 m	R3.00 m
	Very small	10	R1.00 m	R0.60 m
	Micro	5	R0.20 m	R0.10 m

Bron: South Africa. 2004. *National Small Business Amendment Act, No.29 of 2004*. Johannesburg: Lex Patria.

Hierdie definisie van *klein entiteit* sluit beide kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria in; die kwantitatiewe kriteria onderskei ook tussen verskillende ekonomiese sektore. Die wysigingswet is egter nie duidelik of daar aan slegs een, twee of al drie die gestelde kriteria van aantal werknemers, omset en bruto batewaarde voldoen moet word nie.

4.4.4 CLAA No. 24 van 2006

Die *Corporate Laws Amendment Act (24/2006)* (voortaan na verwys as die CLAA) maak voorsiening vir die aanbring van verskeie voorgestelde wysigings in die Maatskappywet (61/1973). Kragtens die Maatskappywet (61/1973), word onderskeid getref tussen publieke en privaatmaatskappye, terwyl daar egter nou, kragtens die CLAA, onderskei word tussen maatskappye met verspreide aandeelhouding (*widely held company*) en maatskappye met beperkte belang (*limited interest companies*); die toepaslike definisies is soos volg:

“A company is a *widely held company* if:

- (i) its articles provide for an unrestricted transfer of its shares;
- (ii) it is permitted by its articles to offer shares to the public;
- (iii) it decides by special resolution to be a widely held company; or
- (iv) it is a subsidiary of a company described in (i), (ii) or (iii).

A company is a *limited interest company* if it is not a widely held company.

Public interest company means –
(a) a widely held company; or
(b) a closely held company, or not for profit company, that, in either case, satisfies the criteria set out in section 9 (1).”

Die Departement van Handel en Nywerheid meld spesifiek, kragtens die CLAA, dat die doel van die gewysigde wetgewing is om maatskappywetgewing voor te stel wat die mededingendheid en ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse ekonomie sal bevorder. Entrepreneurskap sal aangemoedig word en addisionele werksgeleenthede skep deur die vereenvoudiging van die prosedures om 'n maatskappy op te rig en die gepaardgaande koste te verminder. Innovasie en belegging in Suid-Afrikaanse markte en maatskappye sal bevorder word deur die daarstelling van 'n aanpasbare ontwerp en organisasie van maatskappye, en 'n effektiewe reguleringomgewing. 'n Aanpasbare ontwerp verwys spesifiek na die voorsiening wat die maatskappywetgewing moet maak vir 'n toepaslike verskeidenheid van korporatiewe strukture.

Die definisies van 'n maatskappy met verspreide aandeelhouding en 'n maatskappy met beperkte belang, kragtens die CLAA, is baie meer omvattend as die definisies van 'n publieke en 'n privaatmaatskappy in die Maatskappywet (61/1973). Die definisies van 'n maatskappy met verspreide aandeelhouding en 'n maatskappy met beperkte belang sluit beide kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria in. Die kwalitatiewe kriteria om as 'n publieke belang maatskappy te kwalifiseer, verwys eerstens na die kenmerke van die maatskappy se aandele, naamlik, die aanbod van aandele aan die publiek is toelaatbaar, die oordrag van aandele is onbeperk en die reg van die aandeelhouer om uitgereikte aandele op te neem, is beperk. Dit verwys tweedens na aspekte van die ekonomiese aktiwiteite wat die maatskappy beoefen, naamlik, dit het 'n beduidende invloed op die omgewing, lewer 'n bydrae tot publieke gesondheid, en verskaf noodsaaklike goedere, dienste of 'n infrastruktuur, en deposito's word van die publiek geneem.

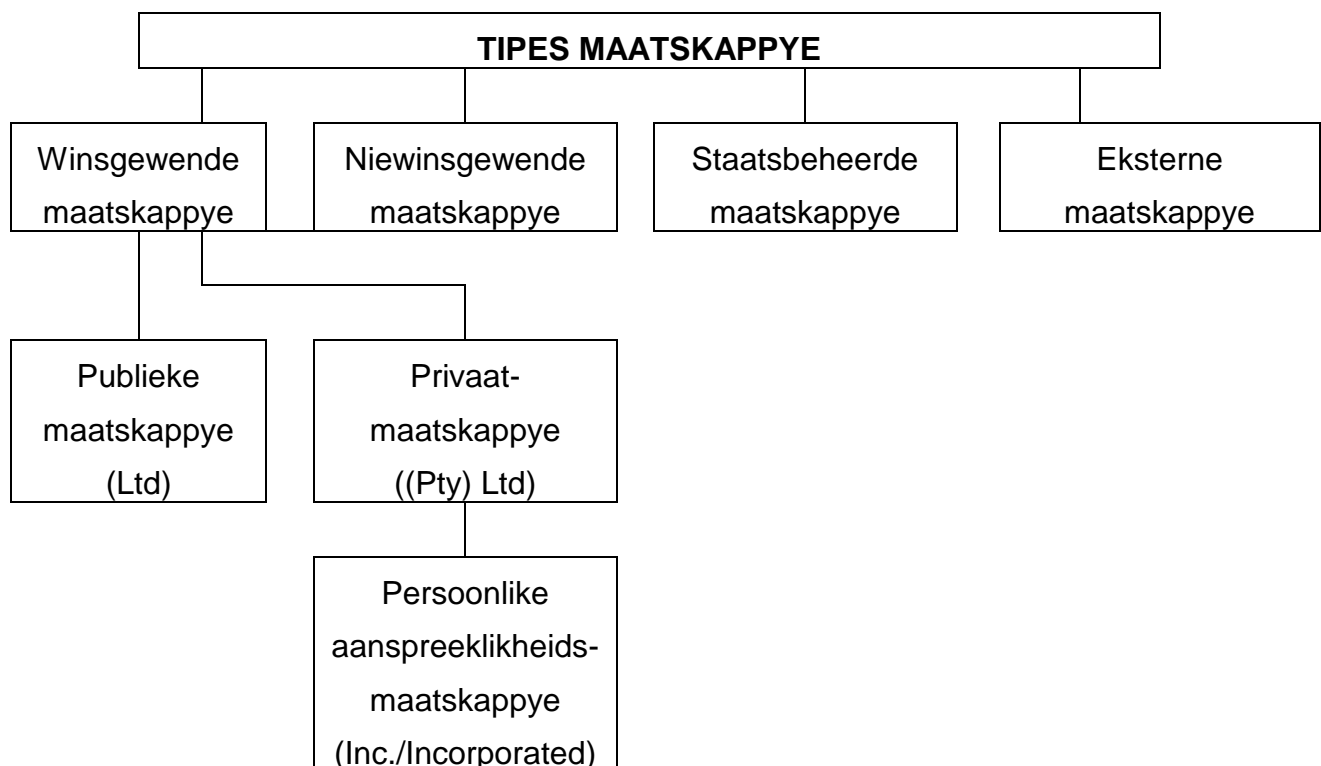
Die kwantitatiewe kriteria verwys na die monetêre batewaarde, jaarlikse omset en aantal werknemers van die maatskappy. Die wet maak ook voorsiening vir die hersiening van die gestelde kriteria om dit op datum te bring (minstens elke vyf jaar). 'n Maatskappy kwalifiseer as 'n publieke belang maatskappy indien daar aan enige twee van die drie gestelde kriteria voldoen word, naamlik 'n batewaarde van meer as R25 miljoen, 'n jaarlikse omset van meer as R50 miljoen en meer as 200 werknemers.

Die Maatskappywet (61/1973) onderskei tussen 'n publieke en 'n privaatmaatskappy, maar die rekeningkundige verslagdoening van die maatskappye is nie daardeur beïnvloed nie. Die CLAA se doel is egter ook spesifiek om 'n klein maatskappy, vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes, van 'n groot maatskappy te onderskei; dit het die toepassing van gedifferensieerde verslagdoening tot gevolg. Daar word slegs van maatskappye met wye aandeelhouding verwag om aan internasionale verslagdoeningstandaarde (IFRSs) te voldoen. Maatskappye met beperkte belang moet aan die rekeningkundige vereistes wat spesifiek vir hierdie maatskappye ontwikkel is, voldoen. Verder word daar ook vereis dat die finansiële state van 'n maatskappy met beperkte belang 'n redelike weergawe verstrek van die maatskappy se finansiële posisie en die resultate van die maatskappy se bedrywighede. Die CLAA is egter sederdien onttrek met die uitreiking van die nuwe Maatskappywet (71/2008).

4.4.5 Maatskappywet No. 71 van 2008

Kragtens die Maatskappywet (71/2008), word voorsiening gemaak vir die oprigting van verskillende tipes maatskappye, naamlik winsgewende maatskappye en nuwingsgewende maatskappye. Delport (2009:9) stel die verskillende maatskappye skematies soos volg voor:

Figuur 4.1: Tipes maatskappye

Bron: Delport, P. 2009. *The New Companies Act Manual*. LexisNexis: Durban, 9 - aangepas.

Die onderskeid wat getref word tussen publieke en privaatmaatskappye, stem ooreen met die vereistes in die Maatskappywet (61/1973). Die omvattende definisies wat in die CLAA ingesluit is, is dus nie in die nuwe Maatskappywet (71/2008) ingesluit nie, maar voorsiening word egter wel gemaak vir die toepassing van verskillende rekeningkundige verslagdoeningstandaarde op winsgewende en niewinsgewende maatskappye, asook op die verskillende kategorieë van winsgewende maatskappye (Delpont 2009:75). Die nuwe Maatskappywet (71/2008) maak dus voorsiening vir die toepassing van gedifferensieerde verslagdoeningsvereistes in Suid-Afrika.

Uit die bogenoemde bespreking blyk dit dat klein besighede in Suid-Afrika vir verskeie doeleindes gedefinieer word. Die identifisering van 'n klein entiteit vereis meestal 'n kombinasie van kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria; die kwalitatiewe kriterium van onafhanklike eienaarskap en bestuur is in die meeste definisies ingesluit, terwyl die kwantitatiewe kriteria van aantal werknemers, totale omset en totale batewaarde vereis word. Daar bestaan 'n groot aantal internasionale definisies van *klein besigheid*, wat vervolgens bespreek word.

4.5 Internasionale definisie van 'n klein entiteit

Die onderwerp van hierdie studie fokus op rekeningkundige verslagdoening en spesifiek gedifferensieerde verslagdoening, en daarom word die bespreking van internasionale definisies beperk tot die definisies wat 'n klein besigheid vir gedifferensieerde verslagdoeningsdoeleindes identifiseer. Die belangrike rolspelers in die definiëring van 'n klein besigheid vir rekeningkundige doeleindes met die doel om gedifferensieerde rekeningkundige verslagdoening te implementeer, is Kanada, die Verenigde Koninkryk, Nieu-Seeland, Australië en die Internasionale Rekeningkundige Praktykeraad (IASB).

4.5.1 Kanada

In *Section 1300 - Differential Reporting* wat aanvanklik in Februarie 2002 deur die *Canadian Institute of Chartered Accountants* (CICA) gepubliseer is, word 'n klein entiteit soos volg gedefinieer (CICA, 2002:par.02-06):

“Definitions:

Non-publicly accountable enterprises are enterprises other than public enterprises, co-operative business enterprises, regulated financial institutions and

regulated financial institution holding companies, rate-regulated enterprises, government business enterprises and government business type organizations.

Public enterprises are those enterprises that have issued debt or equity securities that are traded in a public market (a domestic or a foreign stock exchange or an over the counter market, including local and regional markets), that are required to file financial statements with securities commission, or that provide financial statements for the purpose of issuing any class of securities in a public market.

Qualifying enterprises

An enterprise is a qualifying enterprise for purposes of differential reporting options ... when and only when:

- it is a non-publicly accountable enterprise; and
- its owners unanimously consent to the application of differential reporting options.”

Geen kwantitatiewe kriteria is in die definisie van *kwalifiserende entiteit* vir gedifferensieerde verslagdoeningsdoeleindes ingesluit nie. Die kwalitatiewe kriteria wat gestel word, vereis dat die entiteit nie publieke rekenpligtigheid het nie en dat al die eienaars eenparig goedkeuring vir die toepassing van gedifferensieerde verslagdoening gee.

Publieke entiteite het 'n groot verskeidenheid van aandeelhouers wat hoofsaaklik op die finansiële state vertrou om ekonomiese besluite te neem, aangesien hulle nie enige kontraktuele reg het om addisionele inligting te verkry nie. Hierdie gebruikers sal waarskynlik groot baat vind by gedetailleerde inligting in die finansiële state (CICA, 2002:par.07). Publieke rekenpligtigheid behels dus die volgende:

- Daar is 'n hoë graad van buite-aandeelhouersbelang in die entiteit.
- Die entiteit het 'n sosiale verantwoordelikheid om finansiële state te publiseer weens die aard van bedrywighede.
- Die oorgrote meerderheid van aandeelhouers vertrou op eksterne finansiële verslagdoening.

Gedifferensieerde verslagdoening is gevolglik nie van toepassing op publieke entiteite nie. Eienaars wat deel is van die bestuur van 'n entiteit of op die direksie van die entiteit dien, is in 'n posisie om die finansiële inligting wat hulle benodig, tydig te bekom. Eienaars wat egter nie by die bestuur of direksie betrokke is nie, kan die inligting hoofsaaklik deur middel van die finansiële state verkry; in sekere gevalle kan die eienaars egter toegang verkry tot die inligting wat hulle benodig, of hulle kan tot die gevolgtrekking kom dat die koste wat verbonde is aan die toepassing van sekere rekeningkundige vereistes, die voordele daarvan vir die gebruikers en die entiteit oorskry. CICA (2002:par.07) poog om die posisie van hierdie

eienaars (wat nie by die bestuur of direksie betrokke is nie) te beskerm, deurdat al die eienaars eenparig moet toestemming gee vir die toepassing van gedifferensieerde verslagdoening; op hierdie manier kan CICA dus probeer om te verseker dat dit slegs toegepas sal word indien dit aan al die eienaars se behoeftes voldoen. Dit kan egter moeilik wees om hierdie vereiste in die praktyk toe te pas, veral wanneer dit van toepassing is op entiteite met 'n relatiewe groot aantal aandeelhouders.

CICA beklemtoon egter dat kriteria ten opsigte van grootte (kwantitatiewe kriteria) spesifiek uitgesluit is, aangesien alle niepublieke entiteite, ongeag hul grootte, 'n gemeenskaplike eienskap besit wat hulle van publieke entiteite onderskei, naamlik 'n baie kleiner verskeidenheid van gebruikers van finansiële state. Gedifferensieerde verslagdoening word dus eerder geregverdig deur die gebruikers se eienskappe as die entiteit se eienskappe.

CICA se navorsingsprojek, soos onderneem gedurende 2007, fokus op die identifisering van die behoeftes van eksterne gebruikers van privaat entiteite en die bepaling van die spesifieke inligtingsbehoefte van hierdie gebruikers (CICA, 2007). Die resultaat van hierdie projek is 'n geopenbaarde konsep, *Exposure draft: Generally Accepted Accounting Principles for Private Enterprises*, wat gedurende Mei 2009 deur CICA uitgereik is.

Hierdie geopenbaarde konsep is slegs van toepassing op privaat entiteite, terwyl nuwingsgewende organisasies spesifiek uitgesluit word. 'n Privaat entiteit word gedefinieer as 'n wins-georiënteerde entiteit met geen publieke aanspreeklikheid nie. Geen verdere vereistes ten opsigte van grootte of die toestemming van die lede word vereis om as privaat entiteit te kwalifiseer nie.

4.5.2 Die Verenigde Koninkryk

Die aanvanklike rekeningkundige standaard, die *Financial Reporting Standard for Smaller Entities* (voortaan na verwys as die FRSSE), is in November 1997 deur die *Institute of Chartered Accountants in England and Wales* (ICAEW) uitgereik. Die FRSSE is verskeie kere sedertdien opgedateer (verwys ook na hoofstuk 5). 'n Klein entiteit word soos volg geïdentifiseer (ICAEW, 2006:par.7):

“The FRSSE may be applied to all financial statements intended to give a true and fair view of the financial position and profit or loss (or income and expenditure) of all entities that are:

- (a) small companies or small groups as defined in companies legislation, Companies Act, preparing individual or group accounts; or
- (b) entities that would also qualify if they had been incorporated under companies legislation, with the exception of building societies.

Accordingly, the FRSSE does not apply to:

- (i) large or medium-sized companies, groups and other entities;
- (ii) public companies;
- (iii) banks, building societies or insurance companies;
- (iv) certain authorised persons under the Financial Services and Markets Act 2000;
- (v) members of groups that contain companies falling under (ii) - (iv);
- (vi) companies preparing individual or group accounts in accordance with international accounting standards; or
- (vii) companies preparing individual or group accounts in accordance with the fair value accounting rules for certain assets and liabilities set out in Part D of Schedule 8 to the 1985 Companies Act.”

Kragtens die bepalings van artikels 247-249 van die Maatskappywet van 1985, behels 'n klein maatskappy die volgende (ICAEW, 2006:Appendix I):

- “1. The qualifying conditions are met by a company in a year in which it does not exceed two or more of the following criteria:

Turnover	£5,600,000;
Balance sheet total	£2,800,000;
Average number of employees	50.
2. Certain companies are excluded by section 247A from the small company criteria for reasons of public interest.
3. A parent company shall not be treated as qualifying as a small company in relation to a financial year unless the group headed by it qualifies as a small group.
4. The qualifying conditions are met by a group in a year in which it does not exceed two or more of the following criteria:

Aggregate turnover	£5,600,000 net or £6,720,000 gross;
Aggregate balance sheet total	£2,800,000 net or £3,360,000 gross;
Aggregate number of employees	50.”

'n Nuwe maatskappy moet vir twee opeenvolgende jare aan die kwalifiserende kriteria voldoen voordat die maatskappy as klein kwalifiseer. 'n Maatskappy sal ophou om as klein te kwalifiseer indien die maatskappy vir twee opeenvolgende jare nie aan die kwalifiserende

vereistes voldoen nie. Die toepassing van die FRSSE deur klein maatskappye is nie verpligtend nie en kwalifiserende klein maatskappye kan dus steeds die keuse uitoefen om nie die FRSSE toe te pas nie.

Die bogenoemde definisie van *klein maatskappy* sluit beide kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria in. Jackson (1997:95) kritiseer die FRSSE soos volg:

“It is my belief that the criteria for the FRSSE should be based on the composition of the entities’ membership and management, rather than size ... The reason that the ASB has used a size-based criterion for the FRSSE is that it believes it would be difficult to define an owner-managed company. In reality, I do not believe that this would be a problem in the majority of cases ... The onus could be placed on the company to demonstrate that it was owner-managed, and in most cases this would be quite simple.”

Volgens Wild en Carter (1995:80), oorweeg die opstellers van die FRSSE wel ’n aantal faktore om kwalifiserende entiteite te identifiseer, insluitende die mate van publieke belang in die entiteit, die kompleksiteit van die entiteit, die skeiding van eienaarskap en beheer, en die vereistes ten opsigte van grootte. Daar is egter erken dat die toepassing van die grootte-faktor die eenvoudigste is, alhoewel grootte nie die belangrikste faktor is nie. Volgens Murphy (1997:12), is die FRSSE irrelevant en behoort dit onttrek te word. Wilson (1995:93) kritiseer die FRSSE soos volg:

“Although the proposals concede that size is an arbitrary test, the working party has adopted size as a surrogate for lack of complexity ... It is therefore unfortunate that the CCAB working party has put forward its recommendations for differential reporting on the basis of size of entity, thereby passing up the opportunity for real and meaningful reform.”

Die definisie is wyd gekritiseer, maar ’n opname van lede in praktyk in die Verenigde Koninkryk dui aan dat meer as 80% van die lede in die opname, wel die FRSSE toepas; die opname is in 2000 gedoen deur die *Association of Chartered Certified Accountants* (CICA, 2002:Background Information).

4.5.3 Nieu-Seeland

’n Raamwerk vir gedifferensieerde verslagdoening is in 1994 deur die *Institute of Chartered Accountants of New Zealand* gepubliseer. Die raamwerk, wat verskeie kere sedertdien opgedateer is, identifiseer ’n klein entiteit soos volg (ICANZ, 2005:par.3.1-3.12):

“Framework for Differential Reporting

3.11 An entity qualifies for differential reporting exemptions (is a qualifying entity) when the entity does not have public accountability, and:

- (i) at balance sheet date, all of its owners are members of the entity’s governing body; or
- (ii) the entity is not large in terms of paragraph 3.9.

3.9 An entity is large if it exceeds any two of the following:

- (a) total income of \$20.0 million;
- (b) total assets of \$10.0 million;
- (c) 50 employees.”

’n Klein entiteit word geïdentifiseer met verwysing na die kwalitatiewe kriteria wat vereis dat die entiteit nie publieke rekenpligtigheid het nie, en dat al die eienaars lede van die entiteit se bestuursliggaam moet wees. Kwantitatiewe kriteria word ook gestel om die grootte van die entiteit te bepaal, naamlik totale omset, totale bates en aantal werknemers. Daar word vermeld dat die vereistes ten opsigte van grootte op ’n gereelde basis hersien word. Let wel dat daar nie aan al drie die gestelde kriteria voldoen moet word nie, maar slegs aan die kriterium wat vereis dat die entiteit nie publieke rekenpligtigheid het nie en een van die twee oorblywende kriteria, naamlik dat al die eienaars lede van die entiteit se bestuursliggaam moet wees of die vereistes ten opsigte van grootte. ’n Entiteit wat dus nie aan die vereistes ten opsigte van grootte voldoen nie, kan steeds vir gedifferensieerde verslagdoening kwalifiseer, mits die entiteit nie publieke rekenpligtigheid het nie en al die eienaars lede is van die bestuursliggaam.

In Nieu-Seeland word ’n derde kategorie van entiteite ooreenkomstig die *Financial Reporting Act 2006* geïdentifiseer, naamlik:

“ 6A Meaning of exempt company

In this Act, exempt company means a company, other than an overseas company or an issuer, if-

(a) at least 2 of the following apply:

- (i) as at the balance sheet date of the accounting period for which financial statements are required, the value of the total assets of the company (including intangible assets) reported in the statement of financial position did not exceed \$1,000,000;
- (ii) in the accounting period for which financial statements are required, the turnover of the company did not exceed \$2,000,000;
- (iii) as at the balance sheet date of the accounting period for which financial statements are required, the company has five or fewer full-time equivalent employees; and

- (b) as at the balance sheet date of the accounting period for which financial statements are required, the company-
- (i) was not a subsidiary of another body corporate or association of persons; and
  - (ii) did not have any subsidiaries.”

Bogenoemde poog om entiteite wat baie klein is, te identifiseer. Daar word ook soms in die literatuur na hierdie entiteite as *mikro entiteite* verwys. Daar moet aan minstens twee van die drie gestelde kwantitatiewe kriteria ten opsigte van grootte voldoen word en die entiteit mag nie deel wees van 'n groep nie (kwalitatiewe kriteria). Hierdie entiteite kwalifiseer nie vir gedifferensieerde verslagdoening nie, maar kan aan verder vereenvoudigde verslagdoeningsreëls voldoen kragtens die Wet op Finansiële Verslagdoening.

4.5.4 Australië

Die *Business Practice Guide: Financial Statements of Non-Reporting Entities* (BPG), is 'n publikasie waarin 'n klein entiteit vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes geïdentifiseer word; dit is in September 2004 uitgereik deur die *Institute of Chartered Accountants in Australia* (voortaan na verwys as ICAA) (ICAA, 2004). Die BPG stel die volgende vereistes vir nie-verslagdoeningsentiteite (klein entiteite) (ICAA, 2004:par.1.4-1.5):

“NREs (nonreporting entities) are those entities which in accordance with Statement of Accounting Concepts 1 (SAC 1) 'Definition of Reporting Entity' are not reporting entities as there is:

- (a) No dependant user.
- (b) Minimal separation of management and owners.
- (c) No significant impact on external parties.
- (d) No significant financial characteristics i.e. size or indebtedness.

Broadly, NREs fall into three groups:

Small operations, typically sole traders, partnerships and small proprietary companies. These fall outside the scope of the Corporations Act and their financial reporting is largely tax driven.

Larger businesses that are not constituted as companies, for example trading trusts.

Large proprietary companies which are not reporting entities.

This guidance is primarily designed for the latter two categories, but that is not to say it is irrelevant to very small businesses, particularly if they are growing.”

Kragtens die *Australian Corporation Act*, word klein niepublieke maatskappye as klein geklassifiseer indien daar voldoen word aan minstens twee van die volgende vereistes:

- Bruto bedryfsomset van minder as A\$ 10,000,000;

- Bruto bates van minder as A\$ 5,000,000; en
- Minder as 50 werknemers op jaareinde.

'n Klein entiteit word dus geïdentifiseer deur beide kwalitatiewe sowel as kwantitatiewe vereistes te stel. Die bogenoemde definisie van *verslagdoeningsentiteit* beklemtoon die aard van 'n klein entiteit, naamlik minimale skeiding van eienaars en bestuur, en fokus op die tipe gebruikers van klein maatskappy finansiële state. Volgens Goodwin en Newitt (1990:48), oorkom die konsep van 'n verslagdoeningsentiteit die probleme wat geassosieer word met differensiasie op grond van grootte of eienaarskap in die volgende stelling:

“The reporting entity criterion is a broad-based concept that has considerable merit ... it can be argued that the strength of the reporting entity concept lies in its flexibility - the avoidance of imposing stringent and arbitrary rules.”

Boymal (2006:110) erken egter dat bogenoemde definisie nie meer toepaslik is nie, deur die volgende stelling te maak:

“The debate actually focuses around what is general purpose financial statements rather than what is a reporting entity. I think the reporting entity approach/ concept is possibly reaching its use-by date, and our past attitudes and approaches might no longer be workable.”

Die *Australian Accounting Standards Board* (voortaan na verwys as die AASB) se gevolgtrekking gedurende 2009, vestig die aandag daarop dat 'n klemverskuiwing in die rekeningkundige verslagdoeningstelsel van Australië moet plaasvind en dat die fokus voortaan nie meer op die *verslagdoeningsentiteit-beginsel* moet wees nie, maar op *algemene-doel finansiële state* (AASB, 2009). Die *IFRS for SMEs* wat deur die IASB uitgereik is, is deur die AASB uitgereik as die *IFRS for Non-Publicly Accountable Entities* (NPAEs) en gedurende 2009 in Australië aanvaar; hiervolgens word 'n onderskeid getref tussen publieke en niepublieke verslagdoeningsentiteite (kwalitatiewe kriteria).

4.5.5 Internasionale Rekeningkundige Praktykeraad (IASB)

'n Geopenbaarde konsep, *Exposure Draft of a proposed IFRS for Small and Medium-sized Entities*, is in Februarie 2007 deur die *International Accounting Standards Board* (IASB) uitgereik (IASB, 2007b). Dié geopenbaarde konsep is die resultaat van 'n projek om

rekeningkundige standaard, wat toepaslik vir klein- en mediumgrootte entiteite is, te ontwikkel. Die IASB se spesifieke doel is om die spesiale behoeftes van klein- en mediumgrootte entiteite in die ontwikkeling van internasionale finansiële verslagdoeningstandaarde te oorweeg.

Klein- en mediumgrootte entiteite word soos volg omskryf in afdeling 1, wat handel oor die omvang van die geopenbaarde konsep (IASB, 2007:par.1.1-1.2):

“*Small and medium-sized entities* are entities that:

- (a) do not have public accountability; and
- (b) publish general purpose financial statements for external users. Examples of external users include owners who are not involved in managing the business, existing and potential creditors, and credit rating agencies.”

Die definisie sluit slegs kwalitatiewe kriteria in (afwesigheid van publieke rekenpligtigheid en die publikasie van algemene-doel finansiële state), terwyl geen kwantitatiewe maatstawwe gestel word nie. Die definisie dien egter slegs as ’n riglyn en die IASB meld dat elke jurisdiksie afsonderlik verantwoordelik is vir die opstel van ’n toepaslike definisie (m.a.w. die aanpassing van bogenoemde definisie vir elke jurisdiksie se eie behoeftes). Die IASB se gevolgtrekking is verder ook dat dit nie prakties is om kwantitatiewe maatstawwe te stel nie, aangesien hul rekeningkundige standaard deur verskillende lande gebruik word en kwantitatiewe maatstawwe nie toepaslik (vergelykbaar) vir verskillende lande is nie. Daar word vermeld dat jurisdiksies wel addisionele kwantitatiewe kriteria ten opsigte van grootte kan stel.

Ander faktore wat deur die IASB oorweeg is, maar nie ingesluit is in die definisie van *klein- en mediumgrootte entiteit* nie, is die ekonomiese beduidendheid van die entiteit in sy jurisdiksie en die goedkeuring van die eienaars om gedifferensieerde verslagdoening toe te pas. Die IASB was aanvanklik van mening dat ’n entiteit wel publieke rekenpligtigheid het indien dit ekonomies beduidend is op grond van sekere kriteria, byvoorbeeld totale bates, totale inkomste, aantal werknemers, graad van markdominansie, en die aard en omvang van eksterne lenings. Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat ekonomiese beduidendheid nie outomaties publieke rekenpligtigheid tot gevolg het nie. Publieke rekenpligtigheid verwys na die rekenpligtigheid aan huidige en potensiële verskaffers van hulpbronne en ander eksterne partye wat ekonomiese besluite neem, maar nie in ’n posisie is om inligting, wat aan hul spesifieke behoeftes sal voldoen, te vereis nie. Ekonomiese beduidendheid is waarskynlik meer relevant vir die politieke en sosiale rekenpligtigheid van ’n entiteit.

Die IASB was oorspronklik van mening dat die vereiste, naamlik die goedkeuring van 'n 100 persent van die eienaars van 'n entiteit om die voorgestelde rekeningkundige standaard toe te pas, ingesluit moet word in die definisie van *klein- en mediumgrootte entiteit*. Bevindings dui egter daarop dat die eienaar of aandeelhouders se goedkeuring of beswaar nie die publieke rekenpligtigheid van 'n entiteit beïnvloed nie.

4.5.6 Opsomming van internasionale definisies

Bogenoemde internasionale definisies, wat spesifiek van toepassing is op rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes, kan soos volg opgesom word:

Tabel 4.8: Opsomming van internasionale definisies

LAND	KWALITATIEWE KRITERIA	KWANTITATIEWE KRITERIA
1. Kanada	<ul style="list-style-type: none"> • Geen publieke rekenpligtigheid 	GEEN
2. Nieu-Seeland	<ul style="list-style-type: none"> • Geen publieke rekenpligtigheid • Al die eienaars deel van bestuursliggaam 	<ul style="list-style-type: none"> • Totale inkomste (omset) • Totale bates • Aantal werknemers
3. Australië	<ul style="list-style-type: none"> • Nie-verslagdoeningsentiteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Bruto omset • Bruto bates • Aantal werknemers
4. Die Verenigde Koninkryk	<ul style="list-style-type: none"> • Geen publieke rekenpligtigheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Bruto omset • Balansstaat totaal (bates) • Aantal werknemers
5. IASB	<ul style="list-style-type: none"> • Geen publieke rekenpligtigheid • Publiseer algemene-doel finansiële state vir eksterne gebruikers 	GEEN

Bron: Eie waarneming

Die kwantitatiewe kriteria wat in die internasionale definisies van 'n klein entiteit ingesluit word, is (i) omset, (ii) batewaarde, en (iii) aantal werknemers. Hierdie kriteria stem ook ooreen met die kwantitatiewe kriteria wat meestal in die Suid-Afrikaanse definisies toegepas is om 'n klein entiteit te identifiseer, alhoewel die Suid-Afrikaanse definisies wat bespreek is, nie slegs vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes omskryf is nie. Twee van die vyf internasionale definisies sluit geen kwantitatiewe kriteria in nie. Die IASB stel egter dat jurisdiksies soos individuele lande wel kwantitatiewe kriteria mag instel.

Die belangrikste kwalitatiewe kriteria vir die identifisering van 'n klein entiteit vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes, blyk die kenmerk van *geen publieke rekenpligtigheid* te wees ('n vereiste van vier definisies). In die Suid-Afrikaanse definisies, is die belangrikste kwalitatiewe kriterium dié van onafhanklike eienaarskap en bestuur.

Die doel van finansiële state, soos in hoofstuk 2 bespreek, is die voorsiening van inligting oor die finansiële stand, prestasie en kontantvloei van 'n onderneming; hierdie inligting is nuttig vir gebruikers van finansiële state wanneer ekonomiese besluite geneem word. Die gebruikers van 'n klein entiteit se finansiële state verskil van dié van groot entiteite (verwys na hoofstuk 3) as gevolg van die aard van 'n klein entiteit en die omgewing waarin hierdie entiteit funksioneer. Dit dui op 'n beduidende onderskeid tussen die doel van rekeningkundige verslagdoening vir die twee tipes entiteite. Dit is dus duidelik dat die behoeftes van gebruikers van finansiële state die doelwitte van rekeningkundige verslagdoening behoort te bepaal, en uiteindelik die vorm en inhoud van finansiële state.

Die kwantitatiewe kriteria wat in bogenoemde definisies ingesluit is, hou nie verband met die doel van finansiële state en die gebruikers daarvan nie, alhoewel die kwalitatiewe kriteria in 'n mindere mate na die gebruikers van finansiële state verwys; die spesifieke behoeftes van die gebruikers van 'n klein entiteit se finansiële state word egter nie oorweeg nie. Davies, Paterson en Wilson (1997:30) bevestig die belangrikheid van die behoeftes van gebruikers wanneer die volgende stelling gemaak word:

“It is clear that the needs of users of financial statements should determine the objectives of financial reporting. Although this general principal is becoming widely acknowledged, the uses of small companies' accounts need to be adequately researched in order that appropriate reporting practice for them can be developed.”

CICA verwerp ook enige kwantitatiewe kriteria en lê klem op die behoeftes van gebruikers van 'n klein entiteite se finansiële state:

“The AcSB decided to examine the needs of users of private enterprise financial statements and then to determine the most appropriate financial reporting approach to meet those needs.” (CICA, 2007:4).

In die empiriese navorsing van hierdie studie word die spesifieke behoeftes van die gebruikers van 'n klein maatskappy se finansiële state in Suid-Afrika bepaal, en daaropvolgend word daar gefokus op die identifisering van die faktore wat in ag geneem behoort te word wanneer 'n klein entiteit vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes omskryf word.

4.6 Samevatting

Klein besighede word onafhanklik besit, bedryf en gefinansier. Hierdie besighede beskik oor verskeie unieke eienskappe, byvoorbeeld onafhanklike eienaarskap en bestuur, persoonlike bestuur sonder formele bestuurstrukture, en die besit van 'n relatiewe klein aandeel van die mark. Hierdie besighede maak 'n wesenlike bydrae tot die ekonomie van 'n land en daar is verskeie redes vir die belangrikheid van 'n klein besigheid; die skep van nuwe werksgeleenthede is een van die belangrikste redes. Individue en klein besighede is ook die grootste bron van nuwe idees en uitvindings (innovasie) wat noodsaaklik is vir 'n land se ekonomiese groei. Klein entiteite in Suid-Afrika verteenwoordig die meerderheid van entiteite in die privaat sektor en lewer 'n wesenlike bydrae tot indiensneming.

Die bestuursomstandighede van groot en klein besighede verskil, wat tot gevolg het dat klein besighede verskeie probleme ondervind. Hierdie probleme, wat uniek is aan 'n klein besigheid, is ook hoofsaaklik verantwoordelik vir die mislukking van sekere klein besighede; die belangrikste probleme is die onbevoegdheid van bestuur en 'n tekort aan bestuurservaring.

Daar bestaan nie 'n enkele eenvormige, aanvaarbare definisie van *klein besigheid* nie, ten spyte van die feit dat so 'n definisie nuttig sal wees vir 'n groot aantal instansies, sowel as vir die klein besigheid se eie behoeftes. Wanneer 'n klein besigheid gedefinieer word, kan kwalitatiewe sowel as kwantitatiewe kriteria gebruik word. Vanuit 'n kwalitatiewe perspektief, word sekere kenmerke wat sinoniem is met 'n klein besigheid gebruik om die term *klein*

besigheid te omskryf, byvoorbeeld individuele eienaarskap en onafhanklike bestuur sonder betrokkenheid van eksterne partye. Kwantitatiewe kriteria verwys na duidelik gedefinieerde statistiese aanwysers, insluitende totale omset, batewaarde of aantal werknemers. Klein besighede in Suid-Afrika word vir verskillende doelwitte gedefinieer. Die meerderheid van hierdie definisies is 'n kombinasie van kwalitatiewe en kwantitatiewe kriteria wat gebruik is om *klein entiteit* te identifiseer. Die kwalitatiewe kriterium van onafhanklike eienaarskap en bestuur blyk die belangrikste kriterium te wees. Die kwantitatiewe kriteria wat die meeste gebruik is, is aantal werknemers, totale omset en totale batewaarde.

Die internasionale definisies van *klein entiteit* is omskryf met die spesifieke doel om 'n klein entiteit vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes te identifiseer. Die belangrike rolspelers in die omskrywing van 'n klein besigheid, spesifiek vir gedifferensieerde rekeningkundige verslagdoening, is Kanada, Nieu-Seeland, Australië, die Verenigde Koninkryk en die Internasionale Rekeningkundige Praktykeraad (IASB). Die kwantitatiewe kriteria van omset, batewaarde en aantal werknemers, is ingesluit in die internasionale definisies van 'n klein entiteit; dit stem ooreen met die kwantitatiewe kriteria wat meestal in die Suid-Afrikaanse definisies toegepas is vir die identifisering van 'n klein entiteit. Die belangrikste kwalitatiewe kriterium wat toegepas word om 'n klein entiteit vir rekeningkundige verslagdoeningsdoeleindes te identifiseer, blyk die kenmerk van geen publieke rekenpligtigheid te wees. Die belangrikste kwalitatiewe kriterium in die Suid-Afrikaanse definisies is dié van onafhanklike eienaarskap en bestuur.

Die doel van finansiële state, soos in hoofstuk 2 bespreek, is die voorsiening van finansiële inligting wat nuttig is vir gebruikers van finansiële state wanneer ekonomiese besluite geneem word. Die gebruikers van 'n klein entiteit se finansiële state verskil van dié van groot entiteite (verwys na hoofstuk 3), wat dui op 'n beduidende onderskeid tussen die doel van finansiële verslagdoening vir die twee tipes entiteite. Dit is dus duidelik dat die behoeftes van gebruikers van finansiële state die doelwitte van finansiële verslagdoening behoort te bepaal, en uiteindelik die vorm en inhoud van finansiële state. In die empiriese navorsing van hierdie studie, word die spesifieke behoeftes van gebruikers van 'n klein entiteit se finansiële state in Suid-Afrika bepaal, waarna die definisie van *klein entiteit* krities geëvalueer word deur middel van die huidige Suid-Afrikaanse wetgewing.

In die volgende hoofstuk word 'n historiese en internasionale oorsig ten opsigte van die ontwikkeling van gedifferensieerde rekeningkundige verslagdoening bespreek. Gedifferen-

sieerde verslagdoeningstandaarde in toonaangewende lande, asook die huidige Suid-Afrikaanse posisie met betrekking tot gedifferensieerde verslagdoening, word bespreek. Alternatiewe verslagdoeningspraktyke word oorweeg, insluitende gewysigde openbaarmakingsvereistes en gewysigde erkennings- en metingskriteria, en die voordele en nadele van die onderskeie basisse van rekeningkundige verantwoording word ook krities geëvalueer.